

**VARHAISET VANHEMMUUSKOKEMUKSET:
YHTEYDET LAPSEN TUNTEIDEN SÄÄTELYYN JA SUKUPUOLTEN VÄLISET EROT**

**Kati Ylisirniö
Psykologian pro gradu -tutkielma
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto
Elokuu 2016**

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

YLISIRNIÖ, KATI: Varhaiset vanhemmuuskokemukset: yhteydet lapsen tunteiden säätelyyn ja sukupuolten väliset erot

Pro gradu -tutkielma, 40 s.

Ohjaaja: Raija-Leena Punamäki

Psykologia

Elokuu 2016

Tutkimuksessa selvitettiin vanhempien varhaisten vanhemmuuskokemusten vaikutusta kouluikäisen lapsen tunteiden säätelyyn. Lisäksi tutkittiin, vaikuttaako tähän yhteyteen vanhemman sukupuoli tai se, onko vanhempi-lapsi dyadi samaa tai eri sukupuolta keskenään. Tutkimus antaa uutta tietoa vanhemmuuden pitkäkestoista vaikutuksista lapsen tunteiden säätelyyn, joka puolestaan vaikuttaa lapsen myöhempään hyvinvointiin.

Tutkimusaineisto koostui 422 perheestä, johon kuuluivat äiti, isä ja lapsi. Tutkittavat valikoituivat suuremmasta pitkittäistutkimusaineistosta. Äidit ja isät arvioivat omaa vanhemmuuskokemustaan Parenting Stress Index (PSI) -kyselylomakkeen lyhennetyllä versiolla kahdesti: kun lapsi oli 2 ja 12 kuukautta vanha. Lapsen tunteiden säätelyä vanhemmat arvioivat The Emotion Regulation Questionnaire (ERQ) -lomakkeen muunnoksella, kun lapsi oli 7–8-vuotias. Tilastollisina menetelminä käytettiin Pearsonin korrelaatiokertoainta, Steigerin z-testiä, riippuvien sekä riippumattomien otosten t-testiä ja hierarkkista regressioanalyysiä.

Varhainen vanhemmuuskokemus ennusti kouluikäisen lapsen tunteiden säätelyä. Mitä myönteisempi vanhemmuuskokemus oli, sitä parempaa oli lasten tunteiden säätely. Yhteys löytyi sekä äitien että isien vanhemmuuskokemuksen osalta, mutta äitien vaikutus oli suurempi kuin isien. Yhteyteen ei vaikuttanut se, että vanhempi-lapsi dyadi olivat samaa tai eri sukupuolta keskenään. Äitien ja isien vanhemmuuskokemukset kokonaisuudessaan eivät eronneet toisistaan, mutta eroja havaittiin vanhemmuuskokemuksen osa-alueissa. Äidit arvioivat lapseen liittyvät vanhemmuuskokemukset myönteisemmäksi kuin isät, mutta omaan vanhemmuuteen liittyvissä kokemuksissa ei ollut sukupuolieroja. Eroja vanhemmuuskokemuksissa havaittiin myös lapsen sukupuolen mukaan niin, että lapsen sukupuoli vaikutti äitien vanhemmuuskokemukseen, mutta ei isien. Tyttölasten äidit arvioivat vanhemmuuskokemuksensa myönteisemmäksi kuin poikalasten äidit.

Tutkimustulosten avulla voidaan suunnitella vanhemmuuskokemusta tukevia neuvolakäytäntöjä ja interventioita, joiden avulla on mahdollista ehkäistä lasten ongelmallista tunteiden säätelyä. Vanhemmuuskokemusta voi tukea esimerkiksi antamalla tietoa lapsen kehityksestä ja hyvistä kasvatuskäytännöistä sekä kannustamalla ja ohjaamalla vanhempaa myönteisiin vuorovaikutustilanteisiin lapsensa kanssa. Vaikka äitien vanhemmuuskokemuksen vaikutus lapsen tunteiden säätelyyn oli suurempi, myös isien kokemuksilla oli merkitystä. Suomen neuvolajärjestelmä keskittyy pitkälti äiteihin, eikä isille suunnattua tietoa ja ohjeistusta ole välttämättä tarjolla tarpeeksi. Neuvoloissa tulisikin tukea entistä paremmin myös isien vanhemmuutta. Kokonaisuutena kuitenkin vanhemmuuskokemus ja lapsen tunteiden säätely vaikuttivat tässä tutkimuksessa olevan hyvällä tasolla. Tulos on rohkaiseva ja voi kertoa esimerkiksi neuvolajärjestelmän toimivuudesta ja lapsiperheiden saamasta hyvästä tuesta.

Avainsanat: vanhemmuuskokemus, vanhemmuusstressi, vanhemmuus, tunteiden säätely, lapsen kehitys, pitkittäistutkimus

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat.....	1
1.2. Lapsen tunteiden säätelytaidot	2
1.3. Vanhemmuuskokemukset	4
1.3.1. Äitien ja isien erot vanhemmuuskokemuksissa	5
1.4. Vanhemmuuskokemuksen yhteys lapsen tunteiden säätelyyn.....	7
1.4.1. Vanhemman ja lapsen sukupuolen vaikutus tunteiden säätelyyn	9
1.5. Tutkimuskysymykset ja -hypoteesit.....	11
2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	12
2.1. Tutkimuksen osallistujat ja kulku	12
2.2. Menetelmät ja muuttujat	13
2.3. Aineiston analyysi.....	15
3. TULOKSET	17
3.1. Kuvailevat tulokset	17
3.2. Äitien ja isien eroavaisuudet vanhemmuuskokemuksissa	20
3.3. Äitien ja isien vanhemmuuskokemusten yhteys lapsen tunteiden säätelyyn.....	20
4. POHDINTA	23
4.1. Tutkimuksen päätulokset	24
4.2. Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset	27
4.3. Tutkimuksen soveltaminen ja jatkotutkimusmahdollisuudet.....	30
LÄHTEET	32

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat

Perhe kokee ajan saatossa useita muutosvaiheita, jolloin sen kokoonpano, tavat ja arvot muuttuvat. Tällaisissa siirtymissä perhejärjestelmät muotoutuvat: perheenjäsenet usein muuttavat toimintaansa ja omaksuvat uusia rooleja (Minuchin, 1985). Yksi merkittävimpiä muutoksia on lapsen syntymä. Etenkin varhaislapsuudessa lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu, sillä pienen lapsen tärkeimmät ihmiset ovat vanhemmat. Vuorovaikutus lapsen ja vanhempien välillä luo pohjaa lapsen myöhemmälle kehitykselle, ja vanhemmuuden laatu voi vaikuttaa lapsen hyvinvointiin koko hänen elämänsä ajan. Tunteiden säätelytaitojen kehittyminen on yksi lapsen tärkeimmistä kehitystehtävistä, ja sen on todettu vaikuttavan lapsen myöhempään sopeutumiskykyyn ja mielenterveyteen (Gross & Jazaieri, 2014). Tunteilla on tärkeä rooli itseilmaisussa ja kommunikoinnissa (Morris, Silk, Steinberg, Myers, & Robinson, 2007). Ne motivoivat lapsen toimintaa ja auttavat tavoitteiden saavuttamisessa. Koska tunteiden säätely on merkittävää optimaalisen kehityksen ja psykologisen hyvinvoinnin kannalta, sen kehitykseen vaikuttavia erilaisia tekijöitä tulisi selvittää mahdollisimman laaja-alaisesti.

Tutkijat ovat nostaneet esiin tarpeen ymmärtää paremmin mekanismeja, joiden kautta perheympäristö vaikuttaa lasten tunteiden säätelyyn (esim. Morris ym., 2007; Thompson, 2014). Erityisesti tietoa kaivataan vanhempiin liittyvistä piirteistä, jotka ennustavat lapsen tunteiden säätelyä. Vanhemmuuskokemus on kasvattajan subjektiivinen näkemys omasta vanhemmuudestaan, siihen liittyvistä vaatimuksista ja käytössä olevista voimavaroista (Spinelli, Poehlmann, & Bolt, 2013). Vanhemmuuskokemus on nähty yhtenä erittäin merkittävänä vanhemmuuteen vaikuttavana tekijänä (Deater-Deckard, 2004), ja sitä kautta se saattaa olla yhteydessä lapsen tunteiden säätelyn kehitykseen.

Tämä tutkimus pyrkii selvittämään, onko vanhempien varhainen vanhemmuuskokemus yhteydessä lapsen tunteiden säätelyyn kouluiässä. Aiemmin on havaittu, että vanhemman ja lapsen ollessa samaa sukupuolta, vanhempi reagoi voimakkaammin ja virittäytyy paremmin lapsen tunteisiin (Cassano, Perry-Parrish, & Zeman, 2007; Kennedy, 2006). Siksi tässä tutkimuksessa huomioidaan se, millainen merkitys vanhemman ja lapsen sukupuolella on vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn yhteyteen. Tutkimuksessa selvitetään myös eroavatko äitien ja isien varhaiset

vanhemmuuskokemukset toisistaan. Tutkimus on pitkittäistutkimus, joten on mahdollista saada tärkeää tietoa vaikutuksen suunnasta eli siitä, ennustaako vanhemmuuskokemus lapsen tunteiden säätelyä. Tutkimustulosten avulla voidaan suunnitella näihin tekijöihin vaikuttavia ja tehokkaita interventioita, ja ehkäistä siten ongelmallista emotionaalista kehitystä ja sen aiheuttamia kauaskantoisia vaikutuksia.

1.2. Lapsen tunteiden säätelytaidot

Tunteiden säätelyllä viitataan yksilön erilaisiin yrityksiin vaikuttaa tunteisiinsa (Gross, Richards, & John, 2006). Säätelyprosessit voivat olla automaattisia tai kontrolloituja ja tietoisia tai tiedostamattomia. Lapsi voi pyrkiä heikentämään tai vahvistamaan tunteidensa kestoa ja voimakkuutta, fysiologisia reaktioita tai sitä, miten hän ilmaisee tunteitaan muille ihmisille (Gross & Jazaieri, 2014). Tunteiden säätelyn avulla lapsi pyrkii muokkaamaan tekijöitä itsensä ja ympäristön välisessä suhteessa. Lapsi voi sopeutua ympäristön vaatimuksiin tai pyrkiä muuttamaan niitä. Hän voi myös vaikuttaa siihen, millaisia erilaisia tunteita herättäviä tilanteita hän kohtaa: lapsi voi joko välttää tai hakeutua esimerkiksi vihaa tai iloa aiheuttaviin tilanteisiin.

Onnistunut tunteiden säätely tarkoittaa kykyä vastata joustavalla ja sosiaalisesti suotavalla tavalla emotionaalisiin kokemuksiin ja kuormittaviin tilanteisiin (Morris ym., 2007). Tehokkaita tunteiden säätelykeinoja ovat esimerkiksi kognitiivinen muutos ja tarkkaavuuden siirtäminen (Webb, Miles, & Sheeran, 2012). Kognitiivisessa muutoksessa lapsi arvioi tilanteen uudelleen, esimerkiksi hyväksymällä tunteensa tuomitsematta niitä tai katsomalla tilannetta uudesta, objektiivisemmasta näkökulmasta. Tarkkaavuuden siirtäminen on ajatusten suuntaamista muualle emotionaalisesta tilanteesta. Negatiivisiin tunteisiin keskittyminen esimerkiksi murehtimalla tai toisaalta välttely ja tunnekokemuksen tukahduttaminen eivät ole tehokasta tunteiden säätelyä, ja ne on liitetty psykopatologiaan (Aldao, Nolen-Hoeksema, & Schweizer, 2010). Säätely ei tarkoita pelkästään negatiivisten tunteiden hallintaa, vaan se mahdollistaa sopeutumisen sekä emotionaalisesti negatiivisiin että positiivisiin tilanteisiin. Tunteiden säätelyn avulla voi ylläpitää ja lisätä positiivisten tunteiden kokemista tietoisesti keskittymällä tunteeseen ja jakamalla se muiden kanssa (Tugade & Fredrickson, 2007). Tämä positiivisten tunteiden säätely on tutkimustulosten mukaan yhteydessä hyvinvointiin, kuten optimismiin, elämään tyytyväisyyteen ja hyvään itsetuntoon (Bryant, 2003). Lisäksi se parantaa ihmisen kykyä selviytyä stressaavista tilanteista (Tugade & Fredrickson, 2007).

Tunteiden säätelyn kehitykseen vaikuttavat sekä sisäiset että ulkoiset tekijät (Kennedy, 2000). Sisäisillä tekijöillä tarkoitetaan perinnöllisiä taipumuksia ja muutoksia, jotka ilmenevät yksilössä itsessään. Tällaisia asioita ovat muun muassa tarkkaavuuden säätely, tilanteen kognitiivinen arviointi ja fysiologiset tekijät, kuten välittäjäainejärjestelmien kehitys. Tunteiden säätelytaitoihin vaikuttavia ulkoisia tekijöitä puolestaan ovat esimerkiksi vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde ja vanhemman huolenpidon laatu (Kochanska, Philibert, & Barry, 2009; Spinrad ym., 2007). Tässä tutkimuksessa selvitetään vanhemman roolin vaikutusta lapsen tunteiden säätelytaitoihin eli keskitytään ulkoisiin tekijöihin.

Morris ym. (2007) ovat esittäneet mallin, jonka mukaan perhe vaikuttaa lapsen tunteiden säätelytaitoihin kolmella eri tavalla. Ensimmäinen vaikutustapa liittyy siihen, että lapsi havainnoi ja mallintaa vanhempiansa tunteiden hallintaa. Vanhempien oma emotionaalisuus ja tunteiden säätely välittää tietoa lapselle siitä, mitkä tunteet ovat sallittuja ja odotettuja perheessä, ja kuinka niitä tulee säädellä. Lisäksi tunteet tarttuvat ihmiseltä toiselle, ja näin perheenjäsenten tunnetilat vaikuttavat jo hyvin varhain pienen lapsen tunteisiin. Toinen lapsen tunteiden säätelyyn vaikuttava tapa on perheen emotionaalinen ilmapiiri (Morris ym., 2007). Se muodostuu ihmissuhteiden laadusta ja siitä, millaisia positiivisia ja negatiivisia tunteita perheenjäsenet osoittavat toisilleen. Emotionaaliseen ilmapiiriin kuuluu lapsen ja vanhemman muodostaman kiintymyssuhteen lisäksi myös vanhempien välinen parisuhde ja sisarussuhteet. Jos ilmapiiri on negatiivinen, vihamielinen tai ennustamaton, lapsen emotionaalinen turvallisuus kärsii, ja hänestä saattaa tulla herkästi ja voimakkaasti emotionaalisesti reagoiva. Emotionaalisesti olonsa turvalliseksi kokeva lapsi taas uskaltaa ilmaista tunteensa, koska uskoo vanhempiansa täyttävän hänen emotionaaliset tarpeensa.

Kolmas lapsen tunteiden säätelyyn vaikuttava tapa on vanhempien emootioihin liittyvä kasvatus, joka ilmenee esimerkiksi siinä, millaisiin tilanteisiin kasvattajat ohjaavat lapsiaan (Morris ym., 2007). Vanhemmat eroavat sen suhteen, kuinka paljon he altistavat lastaan kokemaan erilaisia negatiivisia tunteita herättäviä tapahtumia (Thompson, 2014). Vanhemmat järjestävät lapsilleen päivittäisiä rutiineja, jotka auttavat lasta käsittelemään ja ennustamaan arjen tunteita herättäviä vaatimuksia. Lisäksi kasvattajat pyrkivät hallitsemaan tilanteita säätelemällä lastensa tunteita esimerkiksi lohduttamalla, vähentämällä pelkoa ja houkuttelemalla positiivisia tunteita esiin. Myös vanhempien reaktiot lasten tunteiden ilmaisuun ovat tärkeitä lapsen tunteiden säätelyn kehitykselle (Morris ym., 2007). Jotkut kasvattajat ovat aktiivisempia hillitsemään lastensa tunteita, ja kannustavat siten vähäiseen emotionaaliseen ilmaisuun ja tunteiden ylisäätelyyn. Tutkimus on osoittanut, että vanhempien negatiivinen suhtautuminen lastensa tunteiden ilmaisuun on yhteydessä lapsen negatiiviseen emotionaalisuuteen ja heikkoihin sosiaalisiin taitoihin (Eisenberg, Cumberland, & Spinrad, 1998). Nämä emootioihin liittyvät kasvatustavat vaikuttavat emotionaaliseen kehitykseen,

ja lapsi alkaa muodostaa varhaisia tunteiden säätelytaitoja. Pienet lapset, joiden vanhemmat tukevat ja kannustavat heitä emotionaalisissa haasteissaan, uskovat vaikeuksien olevan hallittavissa ja ovatkin myöhemmin emotionaalisesti kyvykkäämpiä (Thompson, 2014).

Tunteiden säätelytaitoja tarvitaan koko elämän ajan, ja ne vaikuttavat merkittävästi psykososiaaliseen toimintakykyyn (Are & Shaffer, 2015). Tunteiden säätely vaikuttaa tapaan, jolla emootiot vaikuttavat muihin psykologisiin prosesseihin, kuten keskittymiskykyyn (Romens & Pollak, 2012), päätöksentekoon (Grecucci & Sanfey, 2014), muistiin (Galli, Griffiths, & Otten, 2014) ja oppimiseen (Davis & Levine, 2013). Lapset joilla on hyvät tunteiden säätelytaidot, käyttävät joustavasti selviytymis- ja hallintakeinoja (O'Brien, Margolin, & John, 1995), pystyvät ehkäisemään impulsiivisuuttaan (Kennedy, 2000) ja kehittävät toimivia ongelmanratkaisukeinoja (Cole, Zahn-Waxler, Fox, Usher, & Welsh, 1996). Onnistunut säätely on siis yhteydessä hyvään sopeutumiskykyyn ja auttaa lasta asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Tutkimustulosten mukaan epäonnistunut ja tilanteisiin sopimaton tunteiden säätely on vuorostaan yhteydessä sosiaaliseen sopeutumattomuuteen (Hopp, Troy, & Mauss, 2011) ja mielenterveyshäiriöistä sekä emotionaalisiin että käyttäytymisen ongelmiin (Spinrad ym., 2007). Tunteiden säätely liittyy siis vahvasti yksilön psykologiseen hyvinvointiin, sosiaalisiin kykyihin ja akateemiseen suoriutumiseen (Saarni, 1999).

1.3. Vanhemmuuskokemukset

Vanhemmuuskokemus kertoo siitä, miten kasvattaja suhtautuu vanhemmuuteensa. Vanhemman roolin ajatellaan usein olevan elinikäinen, ja se vaatii jatkuvaa mukautumista erilaisiin haasteisiin ja uusiin tilanteisiin (Abidin & Wilfong, 1989). Tämän vuoksi vanhemmuudessa voi kohdata myös monenlaisia kuormittavia ja stressaavia tekijöitä liittyen muun muassa lapsen kehitystarpeisiin vastaamiseen. Lastenhoidon ja kasvatuksen haasteet koskevat jokaista perhettä. Lisäksi vanhemmuuteen liittyy paljon yhteisön asettamia odotuksia. Vanhemmuus voi hämmentää, turhauttaa tai ärsyttää, ja toisaalta se voi myös palkita, tuoda iloa ja mielihyvää. Vanhemmuuskokemus liittyy vanhemman omaan arvioon siitä, millaisessa suhteessa vanhemmuuteen liittyvät vaatimukset ovat hänen voimavaroihinsa nähden (Spinelli ym., 2013). Vaatimuksia ovat esimerkiksi lapsen fyysisten ja psyykkisten tarpeiden tyydyttäminen ja voimavaroja tieto lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta, kompetenssin eli pärjäämisen tunne sekä muilta saatu tuki. Ennen kaikkea vanhemmuuskokemus on subjektiivinen näkemys siitä, kuluttaako vai rikastaako vanhemmuus omia voimavaroja (Mulsow, Caldera, Pursley, Reifman, & Huston, 2002). Äideillä ja

isillä on usein jo ennen lapsen syntymää ennakkokäsityksiä omasta vanhemmuudestaan, ja nämä vanhemmuuskokemukset täsmentyvät ja muokkautuvat lapsen synnyttyä. Vauvat ovat erityisen riippuvaisia vanhemmistaan, mikä näkyy uudenlaisina vaatimuksina äitien ja isien elämässä. Tämä uusi elämäntilanne heijastuu varhaisiin vanhemmuuskokemuksiin, mikä luo tärkeää pohjaa koko vanhemmuudelle.

Vanhemmuuskokemus voidaan jakaa kahteen osaan: omaan vanhemmuuteen ja lapseen liittyviin kokemuksiin (Abidin, 1995). Vanhemmuuteen liittyvät kokemukset varhaisvanhemmuudessa koskevat pitkälti kiintymyksen luomista lapseen ja tunnetta siitä, pärjääkö vanhempana. Myös sosiaalinen verkosto kuuluu vanhempaan liittyviin kokemuksiin, ja se on tärkeä tuki etenkin äideille (Trute, Worthington, & Hiebert-Murphy, 2008). Kiintymys lapseen on vanhemman kokemaa läheisyyttä lapsensa kanssa sekä kykyä havaita ja ymmärtää lapsen tarpeita ja tunteita (Abidin, 1995). Kompetenssin eli pärjäämisen tunteella tarkoitetaan vanhemman omaa näkemystä lapsen kasvatus- ja hoitotaitojensa riittävydestä. Sosiaalinen verkosto taas kuvaa vanhemman tukiverkostoa ja sosiaalisia suhteita. Vanhemman kokemukset pienestä lapsesta taas koskevat etenkin lapsen sopeutuvuutta, hyväksyttävyyttä ja mielialaa. Sopeutuvuus on lapsen mukautumista ja tottumista uusiin asioihin ja erilaisiin tilanteisiin. Lapsen hyväksyttävyyden tarkoittaa sitä, että lapsen ominaisuudet vastaavat vanhemman odotuksia. Lapsen mieliala viittaa lapsen tunneperäiseen käyttäytymiseen, joka voi näkyä ärtyvyytenä, iloisuutena, tyytyväisyytenä tai tyytymättömyytenä. Vanhemmuuskokemukseen liittyy siis monenlaisia havaintoja sekä vanhemmasta itsestään että lapsesta.

1.3.1. Äitien ja isien erot vanhemmuuskokemuksissa

Vanhemmuutta ja vanhemmuuskokemusta on perinteisesti tutkittu enimmäkseen äidin näkökulmasta (esim. Mulsow ym., 2002; Spinelli ym., 2013; Williford, Calkins, & Keane, 2007; Willinger, Diendorfer-Radner, Willnauer, Jörgl, & Hager, 2005). Myös neuvolajärjestelmässämme tapahtuva perheiden kohtaaminen ja hoito on isien näkökulmasta koettu äitisuuntautuneeksi ja isät ohittavaksi (Mesiäislehto-Soukka, 2005). Isät olisivat kaivanneet isille suunnattua tietoa ja ohjeistusta enemmän. Perherakenteet ovat viime vuosikymmeninä muuttuneet niin, että isyys on kehittymässä entistä tasavertaisemmaksi ja vastuullisemmaksi vanhemmuudeksi (Huttunen, 2001; Jämsä, 2010; Mykkänen & Aalto, 2010). Tämän on mahdollistanut yhteiskunnalliset muutokset, muun muassa isien perhevapaat. Perherakenteiden muutos näkyy esimerkiksi siinä, että äideillä on entistä

helpommin mahdollista opiskella ja edetä urallaan, ja samalla isillä on mahdollista olla osallistuvia vanhempia. Halme (2009) on kotimaisessa miehiin ja lapsiin kohdistuneessa tutkimuksessaan havainnut, että vanhemmuuskokemukset olivat huomattavalla osalla isistä melko negatiivisia, sillä he kokivat vanhemmuuteensa liittyvää stressiä suhteellisen yleisesti. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ollut mukana naisia, joten suomalaisten äitien ja isien vanhemmuuskokemuksia ei voitu vertailla toisiinsa. Molempia vanhempia koskevat tutkimukset auttaisivat saamaan kokonaisvaltaisempaa tietoa perhe-elämästä. Siten vanhemmuutta voitaisiin tukea ja perheiden hyvinvointia edistää entistä monipuolisemmin.

Vanhemmaksi tuleminen aiheuttaa usein äideille isää suuremman rooliristiriidan entisen ja nykyisen roolin välille, ja pieni lapsi rajoittaa enemmän heidän vapauttaan (Twenge, Campbell, & Foster, 2003). Äidit viettävät tavallisesti enemmän aikaa etenkin pienten lastensa kanssa, sillä äidit ovat Suomessa isää useammin kotona vanhempainvapaalla tai kotihoidon tuella hoitamassa lapsia ja kotia (Salmi, Lammi-Taskula, & Närvi, 2009). Lisäksi yhteiskunta usein asettaa enemmän paineita äideille etenkin siitä, miten lapsen hoitaminen ja työn tekeminen tulisi yhdistää. Tämän vuoksi voisi olettaa ainakin varhaisen vanhemmuuden kuormittavan enemmän äitiä kuin isää, ja sen vuoksi äidin vanhemmuuskokemus olisi negatiivisempi. Rogersin ja Matthewsien tutkimuksen (2004) mukaan vaikuttaisikin siltä, että yleisesti isät ovat tyytyväisempiä vanhemman rooliinsa kuin äidit. Lisäksi Scher ja Sharabany (2005) havaitsivat, että vauvojen äideillä oli enemmän vanhemmuudesta johtuvaa stressiä kuin isillä. Tutkimustulokset vanhemmuuskokemuksen sukupuolieroista ovat kuitenkin olleet ristiriitaisia. Kaikki äitejä ja isää vertailevista tutkimuksista eivät ole löytäneet sukupuolieroja vanhemmuuskokemuksessa (esim. Davis & Carter, 2008; Deater-Deckard & Scarr, 1996). Niissäkin tutkimuksissa, jotka ovat havainneet äitien vanhemmuuskokemuksen negatiivisemmaksi, äitien ja isien välisen eron suuruus oli pieni (Deater-Deckard, 2004).

Vanhemmuuskokemuksen erojen selvittämiseksi on tärkeää ottaa huomioon vanhempien sukupuolen lisäksi myös lapsen sukupuoli. Vanhemmat viettävät aikaa ja puhuvat enemmän samaa kuin eri sukupuolta olevan lapsen kanssa (Crouter & McHale, 1993; Maccoby, 2003; Starrels, 1994; Tucker, McHale, & Crouter, 2003). Samaa sukupuolta oleva vanhempi tietää yleensä vastakkaista sukupuolta olevaa vanhempaa enemmän lapsensa elämästä: taidoista, mieltymyksistä, harrastuksista ja ystävistä. Tämä johtuu luultavimmin vanhemman omien lapsuuden kokemusten yleistämisestä samaa sukupuolta olevaan lapseen ja yhteiskunnan normeista siitä, että äitien ja tyttärien sekä isien ja poikien oletetaan olevan läheisiä ja jakavan samankaltaisia mielenkiinnon kohteita (Maccoby, 2003; Tucker ym., 2003). Scher ja Sharabany (2005) ovat havainneet, että tyttölasten äitien vanhemmuuskokemus oli positiivisempi kuin poikalasten äideillä. Isien kohdalla vastaavaa lapsen sukupuolen merkitystä vanhemmuuskokemukselle ei tässä tutkimuksessa löydetty. Elek, Hudson ja

Bouffard (2003) ovat kuitenkin omassa tutkimuksessaan havainneet, että poikalasten isät olivat tyytyväisempiä vanhemmuuteensa kuin tyttölasten isät. Samaa sukupuolta olevaan lapseen on ehkä helpompi samaistua ja uskoa siihen, että osaa hoitaa lasta hyvin. Voisi siis olettaa, että lapsen kanssa samaa sukupuolta olevan vanhemman vanhemmuuskokemus on myönteisempi kuin eri sukupuolta olevan.

1.4. Vanhemmuuskokemuksen yhteys lapsen tunteiden säätelyyn

Vanhemmuuskokemuksella on pitkäkestoisia vaikutuksia lapsen kehitykseen ja käytökseen (Lehr ym., 2016). Vanhemmuuskokemus eli se, mitä vanhempi ajattelee itsestään ja lapsestaan, vaikuttaa vanhemman omaan käyttäytymiseen, ja sitä kautta myös lapseen. Vanhemmuuden toiminnallisen puolen, kuten vanhemman käyttäytymisen, kasvatuskäytäntöjen ja vanhempi-lapsi vuorovaikutuksen, vaikutusta lapsen fyysiseen ja psyykkiseen kehitykseen on aiemmin tutkittu enemmän kuin vanhemmuuskokemuksen vaikutusta. Vanhemmuuskokemuksen on kuitenkin nähty olevan yksi erittäin tärkeä vanhemmuuteen ja kasvatuskäytäntöihin vaikuttava tekijä (Deater-Deckard, 2004). Tutkimuksissa on havaittu, että kielteinen vanhemmuuskokemus on yhteydessä esimerkiksi lapsen ja hoivaajan vuorovaikutuksellisiin ongelmiin, kuten lapsen heikompiin kommunikointitaitoihin ja vähäisempään sosiaaliseen aloitteellisuuteen sekä vanhemman vähäisempiin hyväksymisen osoituksiin ja osallistumiseen vuorovaikutuksessa (Chang ym., 2004; Lutz ym., 2012). Negatiivinen vanhemmuuskokemus on yhteydessä myös turvattomaan kiintymykseen (Bornstein, 2006). Vanhemmuuskokemus on yhteydessä vanhemman lämmön ja kiintymyksen osoittamiseen, vihamieliseen käytökseen, kovaan kuriin, epäjohdonmukaisuuteen ja täydelliseen vetäytymiseen vanhemman roolista (Deater-Deckard, 2004).

Vanhemmuuskokemuksen on osoitettu olevan yhteydessä lapsen kehitykseen monella tavoin. Esimerkiksi vanhemmuuskokemuksen ja lapsen kehitysviiveiden väliltä on löydetty yhteys. Lehr ym. (2016) havaitsivat, että mitä negatiivisempi vanhemman vanhemmuuskokemus oli, sitä todennäköisemmin hänen lapsellaan oli viivettä hienomotoriikan, ongelmanratkaisun tai sosiaalisten taitojen kehityksessä. Negatiivisen vanhemmuuskokemuksen on havaittu olevan myös yhteydessä lapsen heikompiin selviytymis- ja hallintakeinoihin (Cappa, Begle, Conger, Dumas, & Conger, 2011) sekä ennustavan lapsen negatiivista mielialaa ja tyytymättömyyttä (Casalin, Luyten, Besser, Wouters, & Vliegen, 2014). Lisäksi useat tutkimukset ovat osoittaneet, että negatiivinen vanhemmuuskokemus on yhteydessä lapsen psykopatologiaan: sekä käytösongelmiin että emotionaalisiin ongelmiin (esim.

Anthony ym., 2005; Costa, Weems, Pellerin, & Dalton, 2006; Lewin ym., 2005; Rodriguez, 2011). Negatiivisen vanhemmuuskokemuksen on jopa havaittu ennustavan näitä ongelmia (Ashford, Smit, van Lier, Cuijpers, & Koot, 2008; Benzies, Harrison, & Magill-Evans, 2004; Mäntymaa ym., 2012).

Vanhemmuuskokemus vaikuttaa vanhemmuuden laadun kautta lapsen sosioemotionaaliseen hyvinvointiin ja mahdollisiin kehityksellisiin ongelmiin, kuten aggressioon, tottelemattomuuteen, ahdistukseen ja alhaiseen mielialaan (Deater-Deckard, 2004). Vanhemmuuden laadulla on tärkeä yhteys myös tunteiden säätelytaitojen kehitykseen (Morris ym., 2007; Thompson, 2014). Tutkimustulokset osoittavat, että vanhemman lämmin ja hyväksyvä vuorovaikutus lapsen kanssa on yhteydessä lapsen hyviin tunteiden säätelykykyihin (McDowell, Kim, O'Neil, & Parke, 2002). Jaffen, Gullonen ja Hughesin (2010) tutkimuksen mukaan lämmin ja välittävä vanhemmuus lisää lapsen tehokkaiden tunteiden säätelykeinojen käyttöä, kuten tilanteen uudelleen arviointia. Samalle se vähentää haitallisia keinoja, esimerkiksi tunteiden tukahduttamista. Määräävä, kontrolloiva ja ankara vanhemmuus taas on tutkimuksissa liitetty lapsen heikkoon tunteiden säätelyyn (Chang, Schwartz, Dodge, & McBride-Chang, 2003; Mathis & Bierman, 2015). Tutkimustulokset osoittavat, että heikot tunteiden säätelytaidot ovat yhteydessä sekä emotionaalisiin että käyttäytymisen ongelmiin (Calkins & Dedmon, 2000; Eastabrook, Flynn, & Hollenstein, 2014; Halligan ym., 2013; Suveg, Shaffer, Morelen, & Thomassin, 2011). Löytämällä erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat suotuisien ja tehokkaiden tunteiden säätelytaitojen kehitykseen, voidaan siis edistää lasten tulevaa mielenterveyttä (Suveg ym., 2011). Mathis ja Bierman (2015) havaitsivat negatiivisen vanhemmuuskokemuksen olevan yhteydessä lapsen heikkoon tunteiden säätelyyn. Kyseessä oli kuitenkin poikkileikkaustutkimus, joten vaikutuksen suuntaa ei voitu osoittaa. Lisäksi tutkimukseen osallistuneista vanhemmista vain 4 prosenttia oli isiä.

Lapsen ja vanhemman välinen kiintymys on osa vanhemmuuskokemusta, ja se on kiintymyssuhdetutkijoiden mukaan yksi tärkeimmistä tekijöistä lapsen tunteiden säätelytaitojen kehittymiselle (esim. Cassidy, 1994; Shaver & Mikulincer, 2014). Kiintymyssuhdeteorian mukaan vanhemman ja lapsen välille muodostuu jo varhain kiintymyssuhde (Ainsworth, 1969). Lapsi ei voi olla kiinnittymättä hoitajaansa, vaikka hoiva ei olisikaan optimaalista. Kiintymyssuhteet voidaankin jakaa turvallisiin ja turvattomiin (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978). Tämä kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa lapsen tunteiden säätelyn kehitykseen, koska lapsi oppii käyttämään sellaisia tunteiden säätelytaitoja, joita hän on kokenut vuorovaikutuksessa vanhempansa kanssa (Schore, 2001). Varhaisissa kiintymyssuhteissa opitut tunteiden säätelytaidot taas vaikuttavat tulevaisuudessa siihen, miten kuormittavia tilanteita käsittelee ja kuinka niistä selviytyy (Sroufe, Egeland, Carlson, & Collins, 2005; Weinfield, Sroufe, Egeland, & Carlson, 2008).

Lapset pyrkivät lisäämään turvallisuuden tunnettaan ja vähentämään pelkoa hoivaajansa avulla (Schore, 2001). Turvallisessa kiintymyssuhteessa tämä onnistuu käyttäytymällä niin, että lapsi saa vanhempansa varmimmin lähelleen ja ehkäisemällä käytöstä, joka karkottaa vanhemman pois hänen luotaan. Lapsi voi luottaa siihen, että vanhempi auttaa häntä tunteiden säätelyssä (Tharner ym., 2012). Turvallisesti kiintyneet lapset tunnistavat tunteensa paremmin, muodostavat moniulotteisemman emotionaalisen käsityskyvyn ja kehittävät joustavampia kykyjä tunteiden hallintaan kuin turvattomasti kiintyneet (Thompson, 2014). Turvattomasti kiintyneille lapsille ei kehity niin tehokkaita tunteiden säätelykeinoja, ja he ovat suuremmassa riskissä emotionaalisen kehityksen ongelmille. Turvattomia kiintymyssuhteita on kahdenlaisia: välttelevä ja ristiriitainen. Välttelevässä kiintymystyyliässä lapsi on oppinut, että hän tulee torjutuksi eikä hoivaajalta saa tukea ja apua tunteiden säätelyyn (Schore, 2001). Siksi lapsi ei enää pyri hakeutumaan vanhempansa luokse vaan vaimentaa kiintymyssuhdekäyttäytymistään ja tunneilmaisujaan. Välttelevästi kiintyneet usein kieltävät tai tukahduttavat tunteitaan ja suuntaavat huomionsa pois tunteita herättävistä ajatuksista ja muistoista (Mikulincer & Shaver, 2007). Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi taas on tottunut siihen, että vanhempi käyttäytyy epäjohdonmukaisesti: välillä vanhempi vastaa hänen tunnereaktioihinsa jollakin tavalla ja välillä ei (Schore, 2001). Tällaisessa kiintymyssuhteessa vanhempi toisinaan auttaa lasta tunteiden säätelyssä, minkä todennäköisyyttä lapsi pyrkii lisäämään korostamalla kiintymyssuhdekäyttäytymistään voimakkailta tunneilmaisuuilla. Ristiriitaisesti kiintyneet arvioivat tilanteet usein uhkaavammaksi kuin mitä ne ovat, eivätkä usko omiin kykyihinsä selvittää kuormittavista tilanteista (Mikulincer & Shaver, 2007). Lisäksi he keskittyvät tunteisiinsa enemmän esimerkiksi murehtimalla. Jäsentymätön kiintymyssuhde syntyy, kun vanhempi laiminlyö lapsen hoitoa, eikä kiintymyssuhdetta pääse näin muodostumaan välttämättä lainkaan. Tällöin lapselle ei ole ollenkaan syntynyt jäsentynyttä strategiaa siitä, kuinka vanhemmalta voisi saada apua tunteiden säätelyyn (Schore, 2001).

1.4.1. Vanhemman ja lapsen sukupuolen vaikutus tunteiden säätelyyn

Isiä on aiemmin otettu vain harvoin mukaan kehityspsykologiseen tutkimukseen – etenkin emotionaalisen kehityksen tutkimuksen alueella (Cassano ym., 2007). Isät kuitenkin kokevat tärkeäksi osallistumisensa lastensa emotionaaliseen kehitykseen ja tunteiden säätelyn tukemiseen (Bouchard, Lee, Asgary, & Pelletier, 2007). Nykyään onkin alettu huomioida myös isien merkitys lasten psykologiselle hyvinvoinnille, ja tutkimus on osoittanut, että äidit ja isät vaikuttavat osittain

eri tavalla lasten tunteiden säätelyn kehittymiseen. Cassano ym. (2007) havaitsivat, että lapsen ollessa surullinen isät todennäköisimmin vähättelivät lapsen tunteita, kun taas äidit kannustivat tunteista puhumiseen sekä pyrkivät ratkaisemaan surua aiheuttavat ongelmat. Äidit näyttävät isiä enemmän auttavan lapsia työstämään vaikeita tunteitaan, ja lapset siten oppivat tehokkaita tunteiden säätelykeinoja (Zaman & Fivush, 2013). Myös Kennedy Rootin ja Rubinin (2010) tutkimuksessa äidit ja isät reagoivat eri tavalla lapsensa tunteisiin, mutta nämä molempien vanhempien käyttämät tavat olivat lasta tukevia ja hyödyllisiä. Esimerkiksi lapsen kokiessa ahdistusta, isät pyrkivät äitejä useammin rauhoittamaan lasta, ja äidit kysyivät enemmän lisää tietoa tunteista.

Sekä äitien että isien tavoitteet ja arvot muuttuvat vanhemmuuden myötä perhekeskeisemmäksi, mutta äitien kohdalla muutos on suurempi (Salmela-Aro, Nurmi, Saisto, & Halmesmäki, 2000). Pienten lasten äitien tavoitteet koskevat isiä useammin lapsen terveyttä, vanhemmuutta ja puolisoa, kun taas isien tavoitteet liittyvät yleensä enemmän talouteen ja saavutuksiin. Koska äitien tavoitteet ovat isiä perhekeskeisemmät ja äidit viettävät enemmän aikaa etenkin pienten lastensa kanssa (Parke, 2002; Salmi ym., 2009), he saattavat vaikuttaa enemmän lasten tunteiden säätelytaitojen kehitykseen. Isien ja äitien leikkimistavat eroavat myös toisistaan: isien leikki lapsen kanssa on fyysisempää ja äitien verbaalisempaa sekä opetuksellisempaa (Crnic & Low, 2002). Äitien leikkimistapa saattaa siis harjaannuttaa enemmän lasten tunteiden säätelytaitoja kuin isien. Lisäksi naiset ilmaisevat tunteitaan useammin ja voimakkaammin kuin miehet: naiset ilmaisevat tunteitaan voimakkaammilla kasvonilmeillä (Thunberg & Dimberg, 2000) ja käyttämällä enemmän emotionaalisia sanoja (Sells & Martin, 2001). Naisten vanhemmuuskokemus voi välittyä lapselle voimakkaammin, sillä äidit ilmaisevat negatiivisia ja positiivisia tunteitaan herkemmin ulospäin, jolloin myös lapsi huomaa ne. Lapsi havainnoi ja mallintaa vanhempiensa emotionaalisuutta (Morris ym., 2007), ja näin äitien kokemat tunteet vanhemmuudestaan voivat vaikuttaa enemmän lapseen ja hänen tunteiden säätelyn kehitykseensä.

Vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn väliseen yhteyteen voi vaikuttaa pelkän vanhemman sukupuolen lisäksi se, onko vanhempi-lapsi pari eli dyadi samaa tai eri sukupuolta keskenään. Feldman (2003) on havainnut, että samaa sukupuolta olevan vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on yhteensopivampaa, ja heidän tunnetilat vastasivat paremmin ja nopeammin toisiaan. Vanhemmat saattavat myös virittäytyä paremmin samaa sukupuolta olevan lapsen tunteisiin (Cassano ym., 2007). Kennedy (2006) havaitsikin, että vanhemmat reagoivat voimakkaammin lapsensa tunteiden ilmauksiin, jos tämä oli samaa sukupuolta. Tähän voi vaikuttaa se, että vanhemman uskomukset lasten tunteista ovat saattaneet kehittyä hänen oman lapsuutensa kokemuksista, joihin on vaikuttanut vanhemman oma sukupuoli. Lisäksi Kennedy Root ja Rubin (2010) ovat havainneet, että äidit ja isät osallistuvat enemmän samaa sukupuolta olevan lapsensa

tunteiden säätelytaitojen opettamiseen. Toisaalta tutkimustulokset vanhempi-lapsi dyadien sukupuolten vaikutuksesta eivät ole yhdenmukaiset. Esimerkiksi Smetanan, Abernethyn ja Harrisin tutkimuksessa (2000) äidit tukivat ja vahvistivat enemmän poikien tunteita ja näkemyksiä verrattuna tyttäriin, kun tilanteessa läsnä olivat äiti, isä ja lapsi. Isillä vastaavia eroja lapsen sukupuolen mukaan ei löydetty. Tarvitaan siis lisää tietoa vanhempien ja lasten sukupuolten vaikutuksesta lapsen kehitykseen, ja niinpä tässä tutkimuksessa huomioidaan nämä molemmat.

1.5. Tutkimuskysymykset ja -hypoteesit

Tässä tutkimuksessa selvitetään, eroavatko äitien ja isien varhaiset vanhemmuuskokemukset toisistaan. Eroja tarkastellaan vanhemmuuskokemuksessa kokonaisuudessaan sekä erikseen vanhemmuuteen ja lapseen liittyvillä osa-alueilla. Tämä tutkimus selvittää myös, ennustaako varhainen vanhemmuuskokemus (lapsi 2–12 kuukautta) lapsen tunteiden säätelyä 7–8 vuoden iässä. Tutkimus tarkastelee eroja vanhemmuuskokemuksissa ja niiden yhteyksissä lapsen tunteiden säätelyyn samaa ja eri sukupuolta olevissa vanhempi-lapsi dyadeissa.

Tutkimuskysymykset ja -hypoteesit ovat seuraavat:

1. Eroavatko äitien ja isien vanhemmuuskokemukset toisistaan?

Hypoteesi: Isien vanhemmuuskokemus lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana on myönteisempi kuin äitien.

2. Eroavatko äitien ja isien vanhemmuuskokemukset toisistaan sen eri osa-alueilla (omaan vanhemmuuteen ja lapseen liittyvät kokemukset)?

3. Eroavatko vanhemmuuskokemukset vanhemman ja lapsen sukupuolen mukaan?

Hypoteesi: Lapsen kanssa samaa sukupuolta olevat vanhemmat arvioivat vanhemmuuskokemuksensa myönteisemmäksi kuin eri sukupuolta olevat.

4. Ennustaako vanhemmuuskokemus lapsen tunteiden säätelyä?

Hypoteesi: Myönteinen vanhemmuuskokemus ennustaa hyvää tunteiden säätelyä lapsen kouluiässä.

5. Eroaako äitien ja isien vanhemmuuskokemuksen yhteys lapsen tunteiden säätelyyn toisistaan?
Hypoteesi: Äitien vanhemmuuskokemuksella on vahvempi yhteys lapsen tunteiden säätelyyn kuin isien vanhemmuuskokemuksella.
6. Eroaako äitien ja isien vanhemmuuskokemuksen yhteys lapsen tunteiden säätelyyn, kun huomioidaan myös lapsen sukupuoli?
Hypoteesi: Vanhemmuuskokemuksella on vahvempi yhteys vanhemman kanssa samaa sukupuolta olevan lapsen tunteiden säätelyyn kuin eri sukupuolta olevan lapsen tunteiden säätelyyn.

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1. Tutkimuksen osallistujat ja kulku

Tutkimuksen perusjoukkona oli 746 avio- tai avoparia, joista noin puolet (49,2 %) olivat saaneet hedelmöityshoitoja ja puolet olivat hedelmöittyneet normaalisti. Tutkimus on osa laajempaa seurantatutkimusta, jonka aineiston kerääminen alkoi vuonna 1999, ja tässä tutkimuksessa käytetty viimeisin tutkimusvaihe tehtiin vuonna 2006 (ks. Repokari ym., 2006; Vilksa ym., 2009; Vänskä ym., 2011). Osallistuvat pariskunnat pyydettiin tutkimukseen HYKS:n äitiyshuollosta ja lapsettomuusklinikoilta. Osallistumiskriteereinä olivat raskauden toinen kolmannes, suomenkielisyys ja vapaaehtoisuus. Tässä tutkimuksessa ovat mukana ainoastaan yksisikiöiset raskaudet. Tutkimuksella on HUS:n eettisen toimikunnan hyväksyntä kaikissa aineistonkeruun vaiheissa.

Tutkimusajankohdat olivat, kun raskaus oli toisella kolmanneksella (raskausviikot 18–20), kun lapsi oli 2 kuukautta, 12 kuukautta ja 7–8 vuotta vanha. Tämä tutkimus kohdistuu kolmeen ajankohtaan: kun lapsi oli 2 (T1) ja 12 kuukautta (T2) sekä seurantaan lapsen ollessa 7–8 vuotta (T3). Ajankohtana T1 tutkimukseen osallistui 628 perhettä (84,1 %), näistä 521 (69,8 %) osallistui myös ajankohtana T2 ja 533 (71,4 %) ajankohtana T3. Tutkimuksessa molemmat vanhemmat arvioivat omaa vanhemmuuskokemustaan ja lapsensa kehitystä. Heitä ohjeistettiin itsenäisiin vastauksiin, ja lomakkeet tuli täyttää ilman kumppanin avustusta.

Pitkittäisasetelman vuoksi suoritettiin katoanalyysi, jonka avulla selvitettiin, eroavatko T3-vaiheeseen osallistuneet perheet niistä, jotka eivät osallistuneet. Tulokset osoittavat, että tutkimukseen T3-vaiheessa osallistuneet äidit ja isät eivät eronneet keskeyttäneistä parisuhteen keston, hedelmällisyshistorian tai lasten määrän suhteen. Kato ei ollut yhteydessä myöskään lapsen syntymäpainoon tai sukupuoleen. Sen sijaan ajankohtana T3 vastanneet vanhemmat olivat jonkin verran vanhempia (äitien ikä T1:ssä: ka = 33.4, kh = 3.8 vs. ka = 32.8, kh = 3.6, $t = 3.01$, $p < .01$; isien ikä T1:ssä: ka = 36.3, kh = 5.0 vs. ka = 34.8, kh = 5.6, $t = 2.60$, $p < .05$) ja vastanneet isät olivat korkeammin koulutettuja ($\chi^2(4) = 4.10$, $p < .01$).

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin ajankohtana T1 ja T2 mitatun vanhemmuuskokemuksen yhteyttä ajankohtana T3 arvioituun lapsen tunteiden säätelyyn. Taustatiedot on kerätty, kun äiti oli raskautensa toisella kolmanneksella eli ennen ajankohtaa T1. Tämän tutkimuksen aineiston muodostavat ne 422 perhettä (56,6 % alkuperäisestä aineistosta), joissa sekä äiti että isä olivat arvioineet vanhemmuuskokemustaan vähintään jompanakumpana ajankohtana (T1 ja/tai T2) sekä ainakin toinen heistä oli arvioinut lapsen tunteiden säätelyä (T3). Äitejä ja isiä oli siis kumpiakin tutkimuksessa mukana 422. He eivät eronneet muista ajankohtana T3 osallistuneista vanhemmista iän, koulutuksen, parisuhteen keston, lasten määrän tai arvioidun vanhemmuuskokemuksen suhteen. Eroa ei ollut myöskään lapsen syntymäpainon, sukupuolen tai arvioidun tunteiden säätelyn suhteen. Hedelmällisyshoitoja saaneista perheistä tähän tutkimukseen otettiin mukaan suurempi osa kuin normaalisti hedelmöittyneistä perheistä ($\chi^2(1) = 18.43$, $p < .001$). T3-vaiheessa tutkimuksesta pois jätetyistä pareista suurin osa oli hedelmöittynyt normaalisti, kun taas tutkimukseen mukaan otetuista noin puolet olivat hedelmöittyneet normaalisti ja puolet saaneet hedelmällisyshoitoja.

2.2. Menetelmät ja muuttujat

Vanhemmuuskokemus. Äidin ja isän vanhemmuuskokemusta mitattiin Abidinin (1995) kehittämän Parenting Stress Index (PSI) -kyselyn lyhennetyllä versiolla. Kyselyssä molemmat vanhemmat arvioivat itse omaa vanhemmuuskokemustaan 37 väittämän avulla. PSI sisältää kaksi alaulottuvuutta: omaan vanhemmuuteen liittyvät kokemukset (vanhemmuusulottuvuus) ja lapseen liittyvät kokemukset (lapsiulottuvuus) osiot. Vanhemmuusulottuvuus käsittelee kiintymystä lapseen, kompetenssin tunnetta ja sosiaalista verkostoa. Lapsiulottuvuus sisältää kysymyksiä lapsen sopeutuvuudesta, hyväksyttävyydestä ja mielialasta. Vanhemmuusulottuvuutta kuvaavia väittämiä oli 19 (esim. ”Olen pulassa vanhemmuuteen liittyvän vastuun kanssa”, ”Lapseni saa harvoin minut

tuntemaan oloani hyväksi”) ja lapsiulottuvuutta kuvaavia väittämiä oli 18 (esim. ”Lapseni on avuttomampi kuin odotin”, ”Minusta tuntuu, että lapseni on pahantuulinen ja helposti ärtyvä”). Väittämien sopivuutta arvioitiin viidellä eri vaihtoehdolla (1 = täysin samaa mieltä; 5 = täysin eri mieltä). Joissakin osioissa vaihtoehtojen sanallinen kuvaus erosi muista (esim. 1 = en tunne olevani kovin hyvä vanhempi; 5 = tunnen olevani erittäin hyvä vanhempi). Tässä tutkimuksessa molempia vanhempia pyydettiin täyttämään kysely kaksi kertaa (lapsen ollessa 2 ja 12 kuukautta), ja näiden kertojen vastauksista tehtiin keskiarvo. Tutkimuksessa käytettiin keskiarvosummamuuttujia kuvaamaan vanhemmuuskokemusta: korkeampi pistemäärä merkitsi myönteisempää vanhemmuuskokemusta. Koko vanhemmuuskokemusta kuvaavia keskiarvosummamuuttujia muodostettiin kolme: äideille ja isille erikseen sekä perheen molemmille vanhemmille yhteinen. Yhteinen summamuuttuja tehtiin saman perheen vanhempien vanhemmuuskokemuksen keskiarvosta. Lisäksi äideille ja isille muodostettiin keskiarvosummamuuttujat erikseen vanhemmuus- ja lapsiulottuvuuksista. Vanhemmuuskokemusta kuvaavat muuttujat hyväksyttiin jatkoanalyysiin muuten sellaisenaan, mutta kyselyn väittämiä 13 oli käänteinen, mikä huomioitiin summamuuttujaa tehdessä. Kaikkien summamuuttujien reliabiliteetit olivat korkeita (Cronbachin alfan arvo .90–.95).

Tunteiden säätely. Lapsen tunteiden säätelyn arvioimiseen käytettiin Rydellin, Berlinin ja Bohlinin (2003) The Emotion Regulation Questionnaire (ERQ) -kyselylomakkeen muunnosta. Tunteiden säätelyä mitattiin 36 kysymyksellä, jotka koskivat kuutta eri tunnetilaa: positiivisia tunteita, surua, vihaa, pelkoa, syyllisyyttä ja häpeää, joista kahta jälkimmäistä ei kartoiteta alkuperäisessä ERQ-lomakkeessa. Tässä tutkimuksessa syyllisyys ja häpeä otettiin mukaan, koska kouluikäisillä on jo kyseisiä ns. kehittyneempiä ja sosiaalisiin tilanteisiin liittyviä tunteita perustunteiden lisäksi. Tunteiden säätelyä mitattiin väittämillä, jotka koskivat lapsen itsesäätelykykyä (esim. ”Hänen on vaikea rauhoittua omin avuin”) ja lapsen kykyä säädellä tunteita muiden avustuksella (esim. ”Toisten ihmisten, kuten vanhempien, on helppo saada hänet tuntemaan olonsa paremmaksi”). Väittämät koskivat erilaisia tilanteita, joissa lapsi esimerkiksi kaatuu ja satuttaa itsensä, joutuu riitatilanteeseen, jää kiinni tehtyään jotakin kiellettyä, saa toruja muiden kuullen, voittaa pelin tai pelästyy. Molemmat vanhemmat arvioivat väittämien sopivuutta 7–8-vuotiaaseen lapseen viidellä vaihtoehdolla (1 = ei sovi lapseeni ollenkaan; 5 = sopii lapseeni erittäin hyvin). Lapsen tunteiden säätelykyvyt tulkittiin hyväksi, jos kyselystä sai korkean pistemäärän. Tunteiden säätelyä koskevista muuttujista muodostettiin keskiarvosummamuuttuja, jossa käänteiset väittämät huomioitiin. Muuten tunteiden säätelyä kuvaavat muuttujat hyväksyttiin analyysiin sellaisenaan. Keskiarvosummamuuttuja muodostettiin perhekohtaisesti, eli saman perheen äidin ja isän arviot yhdistettiin. Summamuuttujan reliabiliteetti oli korkea (Cronbachin alfan arvo .96).

Taustamuuttujat. Tähän tutkimukseen valittiin aiempien tutkimustulosten perusteella sellaisia muuttujia, joilla voitiin olettaa olevan yhteyttä vanhemmuuskokemukseen ja lapsen tunteiden säätelyyn. Tällaisia olivat lapsen sukupuoli, sisarusten olemassaolo (kyllä/ei), vanhempien koulutus (1 = korkeakoulutus; 2 = opistotasoinen koulutus; 3 = ammatillinen koulutus; 4 = ei ammatillista koulutusta; 5 = palkaton/ammattitaidoton/opiskelija) ja hedelmöityshoitoihin osallistuminen (kyllä/ei). Sukupuolen on havaittu vaikuttavan tunteiden säätelykeinoihin (McRae, Ochsner, Mauss, Gabrieli, & Gross, 2008) ja sisarusten olemassaolon pääosin edistävän lapsen kehitystä (Bedford & Volling, 2004; Brody, 2004; Kramer, 2014). Vanhempien koulutuksen ja perheen sosioekonomisen aseman on myös todettu voivan vaikuttaa lapsen kehitykseen (Ardila, Rosselli, Matute, & Guajardo, 2005; Letourneau, Duffet-Leger, Levac, Watson, & Young-Morris, 2013). Hedelmöityshoitoja oli saanut yli puolet aineiston perheistä, joten myös niiden mahdollinen vaikutus lapsen kehitykseen haluttiin sulkea pois.

2.3. Aineiston analyysi

Kaikki tutkimuksen tilastolliset analyysit toteutettiin SPSS 23 for Windows -ohjelmalla. Vanhemmuuskokemuksen jakauman normalisuusoletukset eivät olleet kaikilta osin voimassa, mutta selitettävä muuttuja eli lapsen tunteiden säätely oli normaalisti jakautunut (Kolmogorov-Smirnov $p > .05$). Selittävää muuttujaa eli vanhemmuuskokemusta vanhempien itsearvioimana voidaan ajatella ilmiönä, joka ei ole normaalisti jakautunut. Regressioanalyysi on kuitenkin vakaa ja luotettavia tuloksia antava menetelmä, vaikka sen normalisuus-oletus ei täysin toteutuisikaan kaikkien muuttujien kohdalla (Metsämuuronen, 2002). Lisäksi analyyseissä käytetyt keskiarvosummamuuttujat olivat jatkuvia, joten analyysimenetelmiksi valikoituivat parametriset menetelmät. Vanhemmuuskokemusta tarkasteltiin ensin sukupuolittain jakaumatietojen avulla. Äitien ja isien välisiä keskiarvoeroja vanhemmuuskokemuksessa tutkittiin t-testeillä. Ensimmäiseen ja toiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi tarkasteltiin sukupuolieroja vanhemmuuskokemuksessa kokonaisuudessaan sekä vanhemmuus- ja lapsiulottuvuuksissa riippuvien otosten t-testeillä. Kolmanteen tutkimuskysymykseen samaa tai eri sukupuolta olevan vanhemman ja lapsen merkityksestä vanhemmuuskokemukselle tarkasteltiin riippumattomien otosten t-testillä.

Vanhemmuuskokemuksen lineaarisia yhteyksiä lapsen tunteiden säätelyyn tarkasteltiin ensin Pearsonin korrelaatiokertoimien avulla. Äidin ja isän korrelaatiokertoimien suuruutta vertailtiin

toisiinsa Steigerin z-testillä (Steiger, 1980). Vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn yhteyksiä taustamuuttujiin tarkasteltiin Spearmanin järjestyskorrelaatioilla. Vanhemmuuskokemuksen yhteyttä lapsen tunteiden säätelyyn tutkittiin kolmella hierarkkisella regressioanalyysillä, joissa selittävinä muuttujina oli vanhempien yhteinen tai äidin ja isän erillinen vanhemmuuskokemus kokonaisuudessaan. Selitettävä muuttuja oli lapsen tunteiden säätely. Analyysien ensimmäisellä askeleella mukaan otettiin taustamuuttujista vain korrelaatiotarkasteluissa tilastollisesti merkitseväksi osoittautunut taustatekijä sekä lapsen sukupuoli. Neljänteen tutkimuskysymykseen eli siihen, ennustaako vanhempien vanhemmuuskokemus lapsen tunteiden säätelyä, vastattiin regressioanalyysillä, jonka ensimmäisessä vaiheessa selittäjiksi mukaan otettiin taustamuuttujat ja toisessa vaiheessa lisättiin molempien vanhempien yhteinen vanhemmuuskokemus kokonaisuudessaan. Tähän yhteyteen mahdollisesti vaikuttavia vanhempien sukupuolieroja eli viidennettä tutkimuskysymystä selvitettiin regressioanalyysillä. Sen ensimmäiseen askeleeseen lisättiin taustamuuttujat, toisessa askeleessa äitien arvio vanhemmuuskokemuksesta ja kolmannessa isien arvio vanhemmuuskokemuksesta. Interaktiomuuttujien avulla tutkittiin kuudennetta tutkimuskysymystä eli sitä, onko vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn väliselle yhteydelle merkityksellistä se, että vanhempi ja lapsi ovat samaa tai eri sukupuolta. Interaktiotermit muodostettiin lapsen sukupuolesta sekä äitien ja isien keskitetyistä vanhemmuuskokemuksista. Näistä tehty kolmas regressioanalyysi oli samanlainen kuin edellinen regressioanalyysi, mutta malliin lisättiin vielä neljännellä askeleella interaktiotermit. Analyyseissä selittävien muuttujien välillä ei ollut multikollinearisuutta.

3. TULOKSET

3.1. Kuvailevat tulokset

Taulukossa 1 näkyvät taustatietoihin liittyviä tunnusluvut. Lapsista suunnilleen puolet olivat tyttöjä ja puolet poikia. Tutkimuksen alkaessa aineiston äidit olivat iältään 20–47-vuotiaita (ka = 33.42, kh = 3.90) ja isät 21–58-vuotiaita (ka = 35.94, kh = 5.25). Pariskunnat olivat olleet yhdessä keskimäärin hieman alle 9 vuotta (ka = 8.77, kh = 4.72). Hieman alle kolme neljännessä pariskunnasta oli avioliitossa ja loput avoliitossa. Noin kaksi kolmasosaa perheistä odottivat ensimmäistä lastaan ja hieman reilulla viidesosalla oli ennestään yksi lapsi. Lopuissa perheissä oli tulevan lapsen lisäksi kaksi tai kolme lasta. Äideistä suurin osa oli suorittanut opistotason koulutuksen ja hieman vajaa kolmasosa korkeakoulutuksen. Vajaa kuudesosa oli käynyt ammattikoulun ja noin kymmenesosalla ei ollut ammatillista koulutusta. Äideistä opiskelijoita oli muutama. Isistä suurimmalla osalla oli korkeakoulutus ja vajaalla kolmasosalla opistotasoinen koulutus. Neljäsosa oli käynyt ammattikoulun ja vajaalla kymmenesosalla ei ollut ammatillista koulutusta. Opiskelijoita ei ollut isien joukossa lainkaan.

Taulukossa 2 esitetään selitettävän ja selittävien muuttujien keskiarvot, keskihajonnat ja vaihteluvälit. Vanhemmuuskokemusta tutkittiin erikseen äidin ja isän arviona sekä näiden keskiarvona eli vanhempien yhteisenä arviona. Vanhemmuuskokemus kokonaisuudessaan oli aineistossa positiivinen (vanhempien yhteinen arvio ka = 4.39, äidin arvio ka = 4.40, isän arvio ka = 4.38, kyselyn vaihteluväli 1–5). Lapsen tunteiden säätelyä tutkittiin äidin ja isän antamien arvioiden keskiarvona. Tulosten mukaan lasten tunteiden säätely oli yleisesti ottaen hyvällä tasolla (kaikkien lapsien ka = 3.91, tyttölapsien ka = 3.95, poikalasten ka = 3.87, kyselyn vaihteluväli 1–5).

TAULUKKO 1. Taustatiedot

	%	<i>N</i>
Saanut hedelmöityshoitoja		
Kyllä	52,6	222
Ei	47,4	200
Lapsen sukupuoli		
Tyttö	51,2	216
Poika	48,8	206
Siviilisäät		
Avoliitto	73,7	292
Avoliitto	26,3	104
Asumusero	0	0
Lasten lukumäärä		
1	68,9	270
2	21,2	83
3	7,4	29
4	2,6	10
Äitien koulutus		
Korkeakoulutus	32,3	133
Opistotasoinen koulutus	43,2	178
Ammattikoulutus	13,8	57
Ei ammattikoulutusta	9,2	38
Opiskelija	1,5	6
Isien koulutus		
Korkeakoulutus	36,5	150
Opistotasoinen koulutus	31,1	128
Ammattikoulutus	24,8	102
Ei ammattikoulutusta	7,5	31
Opiskelija	0	0

Huom. Otoksoon erot johtuvat eroista vastaajien määrissä.

TAULUKKO 2. Tunteiden säätelyä, vanhemmuuskokemusta ja vanhemmuuskokemuksen ulottuvuuksia kuvaavat tunnusluvut ($N = 422$)

	Vanhempien yhteinen arvio			Äidin arvio			Isän arvio		
	ka	SD	Vaihteluväli	ka	SD	Vaihteluväli	ka	SD	Vaihteluväli
Lapsen tunteiden säätely									
Kaikki lapset	3.91	.49	1.89–5.00	3.96	.55	1.89–5.00	3.82	.53	2.25–5.00
Tyttölapsi	3.95	.48	2.81–5.00	3.97	.54	2.81–5.00	3.83	.52	2.25–5.00
Poikalapsi	3.87	.50	1.89–5.00	3.88	.56	1.89–5.00	3.80	.54	2.42–5.00
Vanhemmuuskokemus									
Kaikki lapset	4.39	.28	3.35–4.97	4.40	.33	2.84–5.00	4.38	.37	3.03–5.00
Tyttölapsi	4.40	.28	3.35–4.97	4.43	.32	3.11–5.00	4.38	.36	3.18–5.00
Poikalapsi	4.37	.28	3.49–4.86	4.36	.34	2.84–4.95	4.38	.38	3.03–4.99
Vanhemmuusulottuvuus									
Kaikki lapset	4.33	.31	3.21–4.96	4.33	.38	2.61–5.00	4.34	.41	2.39–5.00
Tyttölapsi	4.35	.30	3.33–4.96	4.37	.36	2.87–5.00	4.33	.39	3.26–5.00
Poikalapsi	4.31	.32	3.21–4.87	4.28	.40	2.61–4.97	4.34	.43	2.39–5.00
Lapsiulottuvuus									
Kaikki lapset	4.45	.30	3.38–5.00	4.47	.36	3.06–5.00	4.42	.38	3.09–5.00
Tyttölapsi	4.46	.31	3.38–5.00	4.49	.36	3.28–5.00	4.42	.39	3.09–5.00
Poikalapsi	4.44	.29	3.53–4.92	4.45	.36	3.06–5.00	4.42	.38	3.11–4.97

3.2. Äitien ja isien eroavaisuudet vanhemmuuskokemuksissa

Oletuksen vastaisesti äitien ja isien vanhemmuuskokemukset kokonaisuudessaan eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi ($t(421) = .90, p = .37$). Sen sijaan sukupuolieroja ilmeni vanhemmuuskokemusten osa-alueella: äidit arvioivat vanhemmuuskokemuksen lapsen liittyvät kokemuksensa myönteisemmiksi kuin isät ($t(421) = 2.37, p < .05$). Sekä äitien että isien lapsen liittyvät kokemukset olivat myönteisempiä kuin omaan vanhemmuuteen liittyvät kokemukset (äidit: $t(421) = 9.24, p < .001$; isät: $t(421) = 5.56, p < .001$).

Lapsen sukupuolen vaikutusta vanhemmuuskokemukseen tarkasteltiin sekä yhdessä kaikkien vanhempien osalta että erikseen äitien ja isien osalta. Kun tarkasteltiin äitejä ja isiä yhdessä, sekä tyttö- että poikalasten vanhemmat arvioivat vanhemmuuskokemuksensa yhtä hyväksi ($t(420) = 1.10, p = .27$). Kun huomioitiin sekä vanhemman että lapsen sukupuoli, vanhemmuuskokemuksessa havaittiin ero äitien ja isien välillä. Hypoteesin mukaisesti tyttöjen äidit arvioivat vanhemmuuskokemuksensa myönteisemmäksi kuin poikien äidit ($t(420) = 2.00, p < .05$). Hypoteesin vastaisesti isät arvioivat vanhemmuuskokemuksensa yhtä hyväksi riippumatta lapsen sukupuolesta ($t(420) = -.14, p = .89$). Poikalasten äidit ja isät olivat arvioineet vanhemmuuskokemuksensa yhtä hyväksi ($t(205) = -.54, p = .59$), mutta tyttölasten äidit olivat arvioineet vanhemmuuskokemuksensa hieman myönteisemmäksi kuin isät ($t(215) = 2.02, p < .05$).

3.3. Äitien ja isien vanhemmuuskokemusten yhteys lapsen tunteiden säätelyyn

Taulukossa 3 on esitetty vanhemmuuskokemuksen, lapsen tunteiden säätelyn ja taustamuuttujien väliset korrelaatiot. Vanhemmuuskokemus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä lapsen tunteiden säätelyyn. Mitä myönteisemmäksi vanhemmat arvioivat vanhemmuuskokemuksensa lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana, sitä paremmaksi he arvioivat myös 7–8-vuotiaan lapsen tunteiden säätelykyvyt. Tämä yhteys löytyi sekä äitien että isien arvioiman vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn väliltä. Oletuksen mukaisesti äitien vanhemmuuskokemuksella oli vahvempi yhteys lapsen tunteiden säätelyyn kuin isien vanhemmuuskokemuksella (äidit: $r = .32, p < .001$; isät: $r = .21, p < .001$). Tämä ero oli tilastollisesti merkitsevä Steigerin z-testin mukaan ($Z = 2.05, p < .05$). Äitien ja isien vanhemmuuskokemuksen lapsi- ja vanhemmuusulottuvuudet

korreloivat molemmat lapsen tunteiden säätelyyn. Taustamuuttujista ainoastaan sisaruksien olemassaolo korreloi lapsen tunteiden säätelyyn. Taustamuuttujista regressioanalyysiin otettiin mukaan sisarusten olemassaolon lisäksi lapsen sukupuoli, sillä se oli melkein merkitsevä ($p = .059$) ja se on tutkimuskysymysten kannalta merkittävässä roolissa. Korrelaatioiden perusteella sisarusten olemassaolo oli yhteydessä parempaan tunteiden säätelyyn. Tyttö- ja poikalasten tunteiden säätelytaidoissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa.

TAULUKKO 3. Vanhemmuuskokemuksen, lapsen tunteiden säätelyn ja taustamuuttujien väliset korrelaatiot

Muuttujat	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Vanhemmuuskokemus (äidit + isät) ^a	-								
2 Vanhemmuuskokemus (äidit) ^a	.78 ***	-							
3 Vanhemmuuskokemus (isät) ^a	.82 ***	.28 ***	-						
4 Lapsen tunteiden säätely ^a	.33 ***	.32 ***	.21 ***	-					
5 Lapsen sukupuoli (1 = tyttö, 2 = poika) ^b	-.04	-.09	.02	-.09	-				
6 Sisaruksia (0 = ei, 1 = kyllä) ^b	.05	.09	.01	.10 *	.03	-			
7 Koulutus (äidit) ^b	-.03	-.04	-.01	.00	.07	-.10	-		
8 Koulutus (isät) ^b	-.08	-.04	-.08	-.01	.10*	-.09	.50 ***	-	
9 Hedelmöityshoidot (1 = kyllä, 2 = ei) ^b	.02	.02	.03	.03	.04	.53 ***	-.15 **	-.05	-

^a Pearsonin korrelaatio

^b Spearmanin korrelaatio

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

Lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana arvioidun vanhemmuuskokemuksen yhteyttä 7–8-vuotiaan lapsen tunteiden säätelyyn tutkittiin hierarkkisella regressioanalyysillä, ja malli on esitetty taulukossa 4. Malli oli tilastollisesti merkitsevä ($F(3, 388) = 14.93, p < .001$), ja se selitti lasten tunteiden säätelystä 10,3 %. Tulokset osoittavat oletuksen mukaisesti, että hyväksi arvoitu vanhemmuuskokemus ennusti lapsen hyvää tunteiden säätelyä. Myönteinen vanhemmuuskokemus ($\beta = .29, p < .001$) ja sisaruksien olemassaolo ($\beta = .10, p < .05$) ennustivat lasten hyvää tunteiden

säätelyä. Lapsen sukupuoli ei ollut yhteydessä tunteiden säätelyyn ($\beta = -.07, p = .14$). Parhaiten tunteiden säätelyn vaihtelua selitti vanhemmuuskokemus, jonka selitysaste oli 8,4 %.

TAULUKKO 4. Hierarkkinen regressioanalyysi vanhempien arvioiman vanhemmuuskokemuksen yhteydestä lapsen tunteiden säätelyyn ($N = 422$).

Muuttujat	β	R^2	ΔR^2
Askel 1: Taustamuuttujat		.02*	.02*
1. Lapsen sukupuoli (1 = tyttö, 2 = poika)	-.07		
2. Sisaruksia (0 = ei, 1 = kyllä)	.10*		
Askel 2: Vanhemmuuskokemus		.10***	.08***
3. Vanhemmuuskokemus (äidit ja isät)	.29***		

Huom. β = standardoitu regressiokerroin mallin viimeiseltä askeleelta (kun kaikki mallin muuttujat ovat mukana), ΔR^2 = selitysasteen (R^2) muutos, kun askeleen kaikki muuttujat ovat mukana.

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

Vanhemman sukupuolen mahdollista vaikutusta vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn yhteyteen tarkasteltiin myös hierarkkisella regressioanalyysillä, ja malli on esitetty taulukossa 5. Ensimmäisellä askeleella lisättiin taustamuuttujat, toisella äitien vanhemmuuskokemus ja kolmannella isien vanhemmuuskokemus. Malli oli tilastollisesti merkitsevä ($F(4, 387) = 12.45, p < .001$) ja sen selitysaste oli 11,4 %. Merkitsevinä selittäjinä olivat sekä äitien ($\beta = .26, p < .001$) että isien ($\beta = .10, p < .05$) vanhemmuuskokemus. Kummankin vanhemman myönteisempi vanhemmuuskokemus lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana ennusti lapsen parempaa tunteiden säätelyä kouluiässä. Oletuksen mukaisesti äitien vanhemmuuskokemuksella oli isien vanhemmuuskokemusta vahvempi yhteys lasten tunteiden säätelyyn, mikä voidaan havaita korrelaatioista (äidit: $r = .32, p < .001$; isät: $r = .21, p < .001$) ja niistä tehdystä Steigerin z-testin tuloksesta ($Z = 2.05, p < .05$) sekä regressiomallikin osoittaa tähän suuntaan. Äidin vanhemmuuskokemuksen selitysaste oli 8,5 % ja tämän jälkeen malliin lisätyn isän vanhemmuuskokemuksen selitysaste oli ainoastaan 0,9 %. Taustamuuttujat eivät selittäneet enää mallin viimeisellä askeleella merkitsevästi lapsen tunteiden säätelyn vaihtelua (sisaruksien olemassaolo: $\beta = .09, p = .06$; lapsen sukupuoli: $\beta = -.06, p = .20$).

TAULUKKO 5. Hierarkkinen regressioanalyysi äitien ($n = 422$) ja isien ($n = 422$) arvioiman vanhemmuuskokemuksen yhteydestä lapsen tunteiden säätelyyn.

Muuttujat	β	R^2	ΔR^2
Askel 1: Taustamuuttujat		.02*	.02*
1. Lapsen sukupuoli (1 = tyttö, 2 = poika)	-.06		
2. Sisaruksia (0 = ei, 1 = kyllä)	.09		
Askel 2		.11***	.09***
3. Vanhemmuuskokemus (äidit)	.26***		
Askel 3		.11***	.01*
4. Vanhemmuuskokemus (isät)	.10*		

Huom. β = standardoitu regressiokerroin mallin viimeiseltä askeleelta (kun kaikki mallin muuttujat ovat mukana), ΔR^2 = selitysasteen (R^2) muutos, kun askeleen kaikki muuttujat ovat mukana.

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

Lopuksi tarkasteltiin, onko vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn väliselle yhteydelle merkitystä sillä, ovatko vanhempi-lapsi dyadi samaa tai eri sukupuolta. Taulukossa 5 on esitetty tästä muodostettu hierarkkinen regressioanalyysi. Se oli muuten samanlainen kuin edellinen analyysi, mutta malliin lisättiin vielä neljäs askel. Siinä mukaan otettiin lapsen sukupuolesta ja äitien sekä isien keskitetystä vanhemmuuskokemuksista muodostetut interaktiotermit. Interaktiotermit eivät kuitenkaan olleet merkittäviä selittäjiä (äitien vanhemmuuskokemuksesta muodostettu interaktiotermi: $\beta = -.06$, $p = .46$; isien vanhemmuuskokemuksesta muodostettu interaktiotermi: $\beta = .01$, $p = .90$). Vanhemman ja lapsen sukupuolen yhteisvaikutus ei siis selittänyt lapsen tunteiden säätelyn vaihtelua.

4. POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, ennustaako äitien ja isien varhainen vanhemmuuskokemus lapsen myöhempää tunteiden säätelyä. Äitien ja isien vanhemmuuskokemusten eroista ja samankaltaisuuksista on saatu ristiriitaisia tuloksia (Deater-Deckard, 2004). Tutkimus on kuitenkin osoittanut, että äidit ja isät vaikuttavat osittain eri tavalla lasten tunteiden säätelyn kehittymiseen (Cassano ym., 2007; Kennedy Root & Rubin, 2010; Zaman

& Fivush, 2013). Myös lapsen sukupuolella on merkitystä: tutkijat ovat havainneet, että samaa sukupuolta olevan vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on sujuvampaa (Feldman, 2003; Kennedy, 2006) ja samaa sukupuolta oleva vanhempi vaikuttaa vahvemmin lapsensa tunteiden säätelyn kehitykseen kuin eri sukupuolta oleva vanhempi (Kennedy Root & Rubin, 2010). Siksi tässä tutkimuksessa tarkasteltiin myös sekä vanhemman että lapsen sukupuolen merkitystä vanhemmuuskokemukseen sekä sen ja tunteiden säätelyn yhteyteen. Kyseessä on pitkittäistutkimus, jossa vanhemmuuskokemusta selvitettiin kahdesti lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana ja lapsen tunteiden säätelyä arvioitiin, kun lapsi oli 7–8-vuotias. Tutkimuksesta saadaan tärkeää tietoa siitä, mikä voisi edesauttaa lapsen suotuisaa tunteiden säätelyn kehitystä, jonka on todettu vaikuttavan lapsen myöhempään hyvinvointiin (Are & Shaffer, 2015; Gross & Jazaieri, 2014; Saarni, 1999). Lisäksi tutkimus tuo lisää tietoa isien vanhemmuudesta ja sen vaikutuksesta lapsen kehitykseen, sillä aihetta on perinteisesti tutkittu enimmäkseen äidin näkökulmasta (Cassano ym., 2007).

4.1. Tutkimuksen päätulokset

Äitien ja isien varhainen vanhemmuuskokemus kokonaisuudessaan oli myönteinen. Samoin lasten tunteiden säätelytaidot arvioitiin yleisesti ottaen hyväksi. Vanhemmuuskokemuksen sukupuolierot riippuivat vanhemmuuskokemuksen sisällöstä: vanhemmuuskokemuksessa kokonaisuudessaan ei ollut sukupuolieroja, mutta sen toisessa osa-alueessa eli lapseen liittyvissä kokemuksissa oli. Ensimmäisenä oletuksena oli, että isien vanhemmuuskokemus olisi myönteisempi kuin äitien. Tämä oletus ei kuitenkaan saanut tukea, sillä äitien ja isien vanhemmuuskokemukset kokonaisuudessaan eivät eronneet toisistaan. Äitien ja isien vanhemmuuskokemusten erot ja yhteneväisyydet kuitenkin tarkentuivat, kun vanhemmuuskokemus jaettiin sisällöllisesti kahteen osaan: omaan vanhemmuuteen ja lapseen liittyviin kokemuksiin. Tulokset osoittivat, että lapseen liittyvissä kokemuksissa oli eroja äitien ja isien välillä. Äidit olivat arvioineet tämän osa-alueen eli lapsen hyväksyttävyyden, sopeutuvuuden ja mielialan positiivisemmaksi kuin isät. Sen sijaan omaan vanhemmuuteen liittyvien kokemusten eli kompetenssin tunteen, sosiaalisen verkoston ja lapseen kiintymyksen suhteen ei havaittu eroja äitien ja isien välillä. Sekä äidit että isät olivat arvioineet lapseen liittyvät kokemuksensa positiivisemmiksi kuin itseensä liittyvät kokemukset. Tämä tulos käy yhteen vanhemmuuskokemuksesta kerätyn normatiivisen aineiston kanssa (Abidin, 1995) sekä Suomessa isiä ja lapsia kartoittaneen tutkimuksen kanssa (Halme, 2009). Kenties omaa vanhemmuutta arvioidaan kriittisemmin, kun taas lapsen piirteet ja käytös nähdään positiivisemmassa valossa.

Oletuksen vastainen tulos siitä, että vanhemmuuskokemus ei ollutkaan äideillä heikompi, voi selittyä kulttuurisilla ja yhteiskunnallisilla eroilla. Tutkijat esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Israelissa ovat selittäneet äitien mahdollisesti kielteisemmät vanhemmuuskokemukset sillä, että heillä on isiä suurempi vastuu lapsen hoidosta (Davis & Carter 2008; Scher & Sharabany, 2005). Vastuu etenkin pienten lasten hoidosta kuitenkin vaihtelee yhteiskunnista sekä aikakausista toiseen, ja Pohjoismaissa lastenhoidon määrä jakautuu tasaisemmin äitien ja isien välille kuin muualla (Craig & Mullan, 2010, 2011). Lisäksi tällainen tasa-arvoinen vanhemmuus on Suomessa yleistynyt ajan saatossa (Huttunen, 2001; Jämsä, 2010; Mykkänen & Aalto, 2010), ja äitien sekä isien kokemukset vanhemmuudesta ovat lähentyneet toisiaan. Kenties näiden seikkojen vuoksi tässä tutkimuksessa suomalaisten äitien ja isien vanhemmuuskokemukset kokonaisuudessaan ovat yhtä hyviä. Äitien vanhemmuuskokemuksen lapseen liittyvät kokemukset olivat kuitenkin positiivisemmat kuin isillä. Tämä saattaa johtua siitä, että vaikka Pohjoismaissa lastenhoidon määrä jakautuu tasaisemmin vanhempien kesken (Craig & Mullan, 2010, 2011), yhä vielä äidit keskimäärin viettävät enemmän aikaa lapsensa kanssa etenkin varhaislapsuudessa (Salmi ym., 2009). Tällöin heillä on isiä enemmän kokemusta ja ymmärrystä lapsensa käytöksestä, tavoista ja temperamentista sekä he näkevät enemmän lapsensa oppimista, uusia kykyjä ja taitoja. Näin äidit saattavat muodostaa eheämmän, realistisemmän ja positiivisemmän kuvan lapsestaan verrattuna isiin.

Oletus siitä, että vanhemmuuskokemus olisi myönteisempi, jos lapsi on samaa sukupuolta vanhemman kanssa, sai tukea äitien osalta, mutta ei isien. Tyttölasten äidit siis arvioivat vanhemmuuskokemuksensa positiivisemmaksi kuin poikalasten äidit. Isät taas arvioivat vanhemmuuskokemuksensa yhtä hyväksi riippumatta lapsen sukupuolesta. Tulos on yhdensuuntainen Scherin ja Sharabany (2005) tutkimustulosten kanssa, joissa vauvan sukupuoli vaikutti vain äitien vanhemmuuskokemukseen. Tutkimustulokset osoittivat myös, että varhainen vanhemmuuskokemus kokonaisuudessaan oli myönteisin äiti-tytär parien kohdalla verrattuna muihin vanhempi-lapsi pareihin (äiti-poika, isä-tytär, isä-poika). Näissä muissa pareissa vanhemmuuskokemus arvioitiin keskenään yhtä hyväksi.

Tulos lapsen sukupuolen vaikutuksesta äitien vanhemmuuskokemukseen, voi selittyä sillä, että lapsen samaistuminen ja omiin kasvatuskykyihinsä luottaminen on kenties helpompaa, kun lapsi on samaa sukupuolta vanhemman kanssa (Elek ym., 2003). Esimerkiksi omia lapsuuden kokemuksia voi suoraviivaisemmin peilata samaa sukupuolta olevaan lapseen. Tämän positiivinen vaikutus vanhemmuuskokemukseen näkyi tässä tutkimuksessa vain äideillä kenties siksi, kun vanhemmuuskokemus oli arvioitu lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Silloin äitien rooli lapsen hoidossa on yleensä korostunein, koska äidit ovat isiä useammin kotona vanhempainvapaalla (Salmi ym., 2009). Ehkä tämä äidin ja vauvan vuorovaikutuksen suuri määrä nostaa enemmän eroja esiin, ja

siksi lapsen sukupuoli vaikuttaa vain äitien vanhemmuuskokemukseen. Mahdollisesti isienkin kohdalla eroja vanhemmuuskokemuksessa lapsen sukupuolen mukaan syntyy myöhemmin, kun isät viettävät entistä enemmän aikaa lapsen kanssa esimerkiksi leikkien ja harrastusten muodossa. Tällöin heille voi syntyä vahvempi uskomus siitä, että samaa sukupuolta olevan lapsen kanssa on enemmän yhteistä ja hänen kasvatuksestaan on enemmän vastuussa kuin eri sukupuolta olevan lapsen (Tucker ym., 2003), mikä taas vaikuttaa vanhemmuuskokemukseen. Useissa esikouluikäisiä tai vanhempia lapsia tutkineissa tutkimuksissa onkin havaittu myös isien vanhemmuuden eroavan lapsen sukupuolen mukaan: isät viettävät enemmän aikaa poikiensa kuin tyttäriensä kanssa (Crouter & McHale, 1993; Starrels, 1994; Tucker ym., 2003) ja käyttävät heille erilaisia kasvatustapoja (Conrade & Ho, 2001). Isien kohdalla vanhemmuuden eroaminen lapsen sukupuolen mukaan saattaa ilmetä vahvemmin siis vasta lapsen kasvaessa (Raley & Bianchi, 2006), eikä vielä lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Vanhemmuuskokemusta ja sukupuolieroja siinä olisikin hyvä vertailla jatkossa myös eri-ikäisten lasten suhteen.

Varhainen vanhemmuuskokemus ennusti oletuksen mukaisesti kouluikäisen lapsen tunteiden säätelyä. Mitä myönteisempi vanhemmuuskokemus oli, sitä parempaa oli lasten tunteiden säätely eli lapset pystyivät säätelemään itse ja muiden avustuksella esimerkiksi surun, vihan ja häpeän tunteitaan. Tämä tulos on aikaisemman vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn yhteyksiä selvittäneen poikkileikkaustutkimuksen (Mathis & Bierman, 2015) mukainen, mutta nyt saatiin tietoa myös vaikutuksen suunnasta. Vanhemmuuskokemuksen on aiemmin osoitettu olevan yhteydessä useaan lapsen kehityksen osa-alueeseen, kuten hienomotoriikkaan, ongelmanratkaisutapoihin ja sosiaalisiin taitoihin (Lehr ym., 2016) sekä selviytymis- ja hallintakeinoihin (Cappa ym., 2011) ja yleiseen mielialaan (Casalin ym., 2014). Tässä tutkimuksessa havaittiin myös, että sisarusten olemassaolo oli yhteydessä hyvään tunteiden säätelyyn. Tämä tukee aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaan vuorovaikutus sisarusten kanssa edistää toisten tunteiden ja näkökulmien ymmärtämistä (Brody, 2004) sekä muutenkin tunteiden säätelyä (Bedford & Volling, 2004; Kramer, 2014).

Sekä äitien että isien varhainen vanhemmuuskokemus ennusti lapsen tunteiden säätelyä, mutta oletuksen mukaisesti äitien vanhemmuuskokemuksella oli vahvempi yhteys lapsen tunteiden säätelyyn. Tulos tukee aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaan äidit auttoivat isiä enemmän lapsia työstämään positiivisia ja negatiivisia muistojaan ja niihin liittyviä tunteita (Zaman & Fivush, 2013). Äitien vuorovaikutus lapseen sisältää paljon huolenpitoa ja ohjaamista, kun taas isien vuorovaikutus sisältää paljon leikkimistä lapsen kanssa (Crnic & Low, 2002). Isien leikki lapsen kanssa on enemmän fyysistä ja äitien enemmän sanallista ja opetuksellista. Tämän vuoksi voisi myös ajatella, että äitien vuorovaikutus ja leikki lapsen kanssa sisältää enemmän tunteiden säätelytaitojen käyttämistä ja

harjoittelua verrattuna isiin. Lisäksi äitien vaikutus voi olla suurempi, koska he yleensä viettävät isää enemmän aikaa lastensa kanssa (Salmi ym., 2009). Koska vanhemmuuskokemus heijastuu vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen (Chang ym., 2004; Lutz ym., 2012; Williford ym., 2007), äitien kokemus saattaa vaikuttaa enemmän lapsen kehitykseen kuin isien.

Oletuksen vastaisesti vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn väliseen yhteyteen ei vaikuttanut se, olivatko vanhempi ja lapsi samaa tai eri sukupuolta. Äiti-tytär ja äiti-poika sekä isä-tytär ja isä-poika pareissa vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn yhteys oli siis yhtä vahva. Denham, Basselt ja Wyatt (2010) saivat samankaltaisia tuloksia siitä, että vain vanhemman oma sukupuoli vaikutti siihen, miten vanhemmat ilmaisivat tunteitaan lapselle, mitä he opettivat tunteista ja kuinka he reagoivat lapsen tunteiden ilmaisuihin. Keinot olivat kuitenkin samat tyttärille ja pojille. Samoin Zaman ja Fivush (2013) havaitsivat tutkimuksessaan, että vanhempien antamaan apuun lapsen tunteiden ja muistojen käsittelyssä vaikutti vain vanhemman oma sukupuoli, mutta ei lapsen sukupuoli. Äidit auttoivat lapsiaan enemmän kuin isät, mutta äidit sekä isät auttoivat tyttäriään ja poikiaan samalla tavalla. Tämä voisi selittää tässä tutkimuksessa havaittua tulosta siten, että äidit vaikuttavat isää enemmän lasten tunteiden säätelytaitojen kehittymiseen, mutta äidit ja isät vaikuttavat yhtä paljon samaa sukupuolta kuin eri sukupuolta olevaan lapseen. Sekä tyttöjen että poikien tunteiden säätelylle oli siis yhtä suuri merkitys vanhemmuuskokemuksella eli ehkä tytöt ja pojat oppivat tunteiden säätelyä samalla tavalla perheeltään. Tässä tutkimuksessa selvitettiin kuitenkin lasten tunteiden säätelykykyjä kokonaisuudessaan, sisältäen positiivisten tunteiden, surun, vihan, pelon, syyllisyyden ja häpeän tunteiden säätelyn. Jatkotutkimuksissa näitä erilaisia tunteita ja niiden säätelyä voisi tutkia erikseen, ja näin saada tietoa siitä, vaikuttaako vanhemmuuskokemus eri tavalla tyttöjen ja poikien tiettyjen tunteiden säätelyyn.

4.2. Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tutkimuksen tuloksia tulkittaessa tulee ottaa huomioon myös tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset. Tutkimuksen aineisto oli verrattain suuri ja edustava otos populaatiosta, mikä mahdollistaa tulosten paremman yleistettävyyden ja erilaisten luotettavien analyysimenetelmien käytön. Tutkimuksessa oli kuitenkin mukana vain perheitä, joissa oli kaksi eri sukupuolta olevaa vanhempaa. Tuloksia etenkin sukupuolieroista ei siis voi täysin yleistää yksinhuoltajaperheisiin tai samaa sukupuolta olevien vanhempien perheisiin. Kuitenkin Suomessa vuonna 2015 perheistä 21,1 prosenttia oli

yksinhuoltajaperheitä ja 0,1 prosenttia samaa sukupuolta olevien vanhempien perheitä (Suomen virallinen tilasto, 2015).

Syy-seuraussuhteiden arvioimisen kannalta tutkimuksessa käytetty pitkittäisotanta on tärkeää kehityksellisesti luotettavien tulosten saannin kannalta. Vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn yhteyttä selvittäviä seurantatutkimuksia ei ole tiettävästi tehty ainakaan näin pitkäkestoisia, joten tämä tutkimus antaa uutta ja tärkeää tietoa. Tutkimuksen aikana syntynyt kato oli melko vähäistä, ja tutkittujen taustamuuttujien suhteen tutkimukseen osallistuneiden ja pois jättäytyneiden perheiden välillä ei ollut juurikaan tilastollisesti merkitseviä eroja. Tutkimuksen vahvuutena voidaan pitää myös sitä, että mukana olivat sekä äidit että isät, ja heitä osallistui tutkimukseen yhtä paljon. Isien roolia lapsen tunteiden säätelyn kehityksessä on tutkittu varsin vähän (Cassano ym., 2007), ja vaikka heitä olisikin mukana, heitä on yleensä selvästi vähemmän verrattuna äiteihin. Tässä tutkimuksessa saatiin siis entistä laajemmin ja tarkemmin tietoa molemmista vanhemmista ja heidän vaikutuksesta lapsen kehitykseen. Lisäksi lapsen sukupuolta ei kovinkaan usein ole eroteltu vastaavanlaisissa tutkimuksissa toisin kuin tässä tutkimuksessa. Tulokset voivat siten antaa viitteitä, miten entistä tehokkaampia ja kohdennetumpia interventioita tulisi suunnitella.

Tutkimustulokset perustuvat täysin vanhempien antamiin tietoihin. Kyselylomakkeissa on omat heikkoutensa ja vahvuutensa. Esimerkiksi kysymysten ymmärtäminen ja asteikon käyttäminen samalla tavalla voi olla ongelmallista. Lisäksi vanhempien kyky tehdä havaintoja itsestään ja lapsestaan sekä halukkuus kertoa niistä vaihtelevat. Käytetyt kyselyt ovat kuitenkin todettu luotettaviksi ja ne ovat laajassa kansainvälisessä käytössä. Tässä tutkimuksessa kaikkien kyselyiden reliabiliteetit olivat korkeita. Koska vanhemmuuskokemus on täysin subjektiivinen arvio, sen selvittäminen itsearvioinnilla on varmasti yksinkertaisin ja luotettavin keino. Käytetty vanhemmuuskokemusta selvittävä kysely kuitenkin käsitteli melkein pelkästään vanhemmuuskokemuksen negatiivisia puolia. Tällainen saattaa rohkaista vanhempia kertomaan ongelmista, ja kysely varmasti erottelee hyvin sellaisia vanhempia, joiden vanhemmuuskokemus on heikompi. Samalla kysely ei kuitenkaan erottele niin hyvin niitä, joiden vanhemmuuskokemus on positiivinen. Jatkotutkimuksissa tätä positiivista vanhemmuuskokemusta voisi siis kartoittaa paremmin.

Lapsen tunteiden säätelyä olisi voinut tutkia vanhempien arvioiden lisäksi objektiivisemmalla havainnoimisella, opettajan arviolla tai fysiologisilla mittauksilla. Resurssien ollessa rajalliset otoskoko olisi kuitenkin todennäköisesti jäänyt silloin pienemmäksi. Tutkimuksessa lapsen tunteiden säätelytaitojen arvioon vaikutti sekä äitien että isien antamat vastaukset, mikä vastaa todennäköisesti paremmin todellisuutta verrattuna yhden ihmisen tekemään arvioon ja lisää tulosten luotettavuutta. Lisäksi käytetyssä kyselyssä tunteiden säätelyä arvioidaan arkipäivän tilanteiden ja lapsen käytöksen

avulla, jotka ovat vanhemmille tuttuja. Vanhemmat ovat varmasti lapsen itsensä jälkeen lapsen arjen parhaimpia asiantuntijoita. Useampaa mittaustapaa ja eri tietolähteitä käyttämällä olisi kuitenkin ollut mahdollista saada ilmiöitä monimuotoisemmin esiin (Thompson, 2011), minkä voisi ottaa huomioon jatkotutkimuksissa.

Tutkimuksen rajoituksena on myös se, että vanhemmuuskokemusta on tarkasteltu vain lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana ja lapsen tunteiden säätelyä kerran kouluiässä. Tuloksista ei voi siis päätellä, kuinka paljon vanhemmuuskokemus muuttuu lapsen kasvaessa ja miten tunteiden säätelytaidot kehittyvät. Jos vanhemmuuskokemus muuttuu paljonkin, se voi vaikuttaa lapsen myöhempään kehitykseen eri tavoin kuin tässä tutkimuksessa on arvioitu. Vanhemmuuskokemus arvioitiin kuitenkin kahtena eri ajankohtana. Tämä antaa siitä luotettavamman ja kenties pysyvemmän kuvan kuin yhdesti arvioituna, jolloin vanhemmuuskokemukseen voisi vaikuttaa enemmän esimerkiksi hetkellinen mieliala. Koska vanhemmuuskokemus ja sen vaikutus lapseen voi muuttua lapsen iän mukaan, sitä olisi jatkossa hyvä tutkia myös lapsen ensimmäisen elinvuoden jälkeen. Lisäksi tunteiden säätelytaitojen kehittymisestä ja pysyvyydestä voisi saada kiinnostavaa tietoa, jos sitä tutkisi useamman kerran aloittaen jo silloin, kun lapsi on pieni. Välimittaukset lisäisivät tulosten luotettavuutta.

Vanhemmuuskokemuksen ja lapsen kehityksen välisen vaikutuksen suunta on vielä epäselvää (Williford ym., 2007). Tämän pitkittäistutkimuksen valossa voisi olettaa, että vanhemmuuskokemus ennustaa lapsen tunteiden säätelyä. Pitkittäistutkimuksissa on aiemminkin osoitettu vanhemmuuskokemuksen olevan yhteydessä lapsen ongelmiin (esim. Ashford ym., 2008; Benzies ym., 2004; Mäntymaa ym., 2012), mutta toisaalta negatiivinen vanhemmuuskokemus voi olla seurausta jo pienessä vauvassa näkyviin kehityksen ongelmiin (Williford ym., 2007). Luultavimmin yhteys on myös kaksisuuntaista: vanhempi ja lapsi vaikuttavat toinen toisiinsa (Morelen & Suveg, 2012). Vanhempi, jolla on heikko vanhemmuuskokemus, ei edistä niin hyvin vuorovaikutuksellaan lapsen suotuisaa kehitystä (Lehr ym., 2016; Morelen & Suveg, 2012). Lapsi, jonka kehityksessä on havaittavissa viivettä, voi vuorostaan herättää vanhemmassa huolta ja siten vanhemmuuskokemus voi heikentyä. Toisaalta taas avoimesti tunteitaan ilmaiseva ja tilanteeseen sopeutuva perhe voi kokea, että erityislapsi lisää perheen yhteenkuuluvuutta ja tukea (Melamed, 2002). Tällaisesta kaksisuuntaisesta yhteydestä ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa saatu tietoa, koska lapsen tunteiden säätelyä ei ole arviota ensimmäisen elinvuoden ajalta, eikä vanhemmuuskokemusta ole arvioitu lapsen kouluiässä.

4.3. Tutkimuksen soveltaminen ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimus laajentaa tietoa vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn yhteyksistä sekä antaa viitteitä syy-seuraussuhteista. Lisäksi tutkimus tuo uutta tietoa vanhemman ja vanhempi-lapsi parin sukupuolten vaikutuksista. Varhainen vanhemmuuskokemus ja lapsen tunteiden säätely arvioitiin suhteellisen hyväksi. Tulos on rohkaiseva ja voi kertoa esimerkiksi siitä, että suomalaiset lapsiperheet saavat tarpeeksi tukea neuvolasta ja lähipiiristään. Äidit ja isät näkivät lapsensa positiivisessa valossa sekä kokivat vanhemmuutensa taidot, kiintymyksen lapseen ja tukiverkoston hyväksi. Vanhemmuuskokemus oli erityisen positiivinen lapseen liittyvissä kokemuksissa, mutta sekä äidit että isät olivat kriittisempiä itseensä liittyvien kokemusten suhteen. Lapsien tunteiden säätely oli yleisesti ottaen hyvää, minkä on todettu vaikuttavan myöhempään hyvinvointiin (Are & Shaffer, 2015; Gross & Jazaieri, 2014; Saarni, 1999). Tutkimuksen aineisto ei keskittynyt riskiryhmiin, kuten alhaisen tulotason perheisiin tai fyysisesti ja psyykkisesti sairaisiin vanhempiin ja lapsiin, joissa tilanne voisi olla eri. Jatkossa olisikin tärkeä tutkia perheitä, joilla on puutteellisia voimavaroja ja kuormittavia elämäntilanteita. Samoin erilaisten perhemallien, kuten yksinhuoltajaperheiden ja uusperheiden, huomiointi toisi lisätietoa aiheesta.

Tämä tutkimus tukee käsitystä siitä, että jo varhainen perhe ympäristö vaikuttaa kauaskantoisesti lapsen kehitykseen. Tutkimuksessa osoitettiin, että varhainen vanhemmuuskokemus ennustaa lapsen myöhempää tunteiden säätelyä. Mitä myönteisemmäksi vanhempi kokee vanhemmuutensa, sitä paremmat lapsen tunteiden säätelytaidot olivat kouluiässä. Esimerkiksi neuvoloissa tulisikin kiinnittää huomiota vanhemmuuskokemukseen ja tunnistaa perheitä, joiden vanhemmat kokevat tarvitsevansa erityistä tukea vanhemmuuteensa. Vanhemmuuskokemusta parantamalla paranee usein samalla myös vanhemman kasvatuskäytännöt ja vuorovaikutus lapseen (Williford ym., 2007). Jos vanhemmuuskokemustaan käsittelee ja työstää, hankkii tietoa ja harjoittelee vuorovaikutusta, ennaltaehkäisevästi voidaan myös vaikuttaa lapsen kehitykseen. Esimerkiksi joustavien ja ongelmakeskeisten selviytymis- ja hallintakeinojen käyttämisen vahvistaminen stressaavissa tilanteissa usein parantaa vanhemmuuskokemusta (Deater-Deckard, 2004). Samoin tieto lapsen kehityksestä ja hyvistä kasvatuskäytännöistä sekä kannustaminen vanhemman ja lapsen yhdessäoloon voi parantaa vanhemmuuskokemusta. Varhainen ongelmien huomaaminen ja niihin puuttuminen edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Myös vanhemmuuskokemuksen positiivisia puolia tulisi huomioida ja tuoda esiin vahvuuksia ja voimavaroja. Ongelmatilanteissa onnistuneista ja hyvin järjestetyistä vuorovaikutustilanteista voi olla apua (Deater-Deckard, 2004). Neuvoloiden matalan kynnyksen interventioissa voisi järjestää tällaisia

aitoja tilanteita, joissa kasvatustaitoja voi konkreettisesti opetella. Vanhempien sosiaalinen tuki on myös tärkeää. Mitä paremmin jatkossa selvitetään erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat vanhemmuuskokemuksen kehittymiseen ja muuttumiseen sekä millaisia vanhemmuuskokemuksen ja lapsen tunteiden säätelyn yhteyksien voimakkuuteen ja suuntaan vaikuttavia tekijöitä on, sitä täsmällisempiä ja tehokkaampia interventioita voidaan kehittää.

Äitien vanhemmuuskokemuksen vaikutus lapsen tunteiden säätelyyn oli tässä tutkimuksessa suurempi kuin isien. Neuvolajärjestelmämme keskittyikin pitkälti äiteihin, mutta myös isillä oli vaikutus lapsen tunteiden säätelyyn. Halme (2009) havaitsi, että neljäsosa suomalaisista isistä koki vanhemmuuden kompetenssinsa eli taitonsa heikoiksi. Tämä usein tarkoittaa sitä, että isällä ei ole tarpeeksi tietoa lapsen kehityksestä. Tätä voisi ottaa entistä paremmin huomioon neuvoloissa, sillä myös Mesiäislehto-Soukan (2005) tutkimuksessa isät kokivat neuvolan toiminnan etäiseksi, ja he olisivat kaivanneet isille suunnattua tietoa ja ohjeistusta enemmän. Neuvoloiden tulisikin kiinnittää huomiota myös isien vanhemmuuteen ja tukea sitä entistä paremmin. Tutkimustietoa vanhemmuudesta ja vanhemmuuskokemuksesta on isien näkökulmasta vähemmän kuin äitien (esim. Mulsow ym., 2002; Spinelli ym., 2013; Williford ym., 2007; Willinger ym., 2005), joten jatkossakin aiheesta tarvitaan tutkimusta.

LÄHTEET

- Abidin, R. R., & Wilfong, E. (1989). Parenting stress and its relationship to child health care. *Children's Health Care, 18*, 114–116.
- Abidin, R. R. (1995). *Parenting Stress Index: professional manual* (3. painos). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Ainsworth, M. D. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development, 40*, 969–1025.
- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Oxford: Erlbaum.
- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S., & Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review, 30*, 217–237.
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Shaffer, S., & Waanders, C. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development, 14*, 133–154.
- Ardila, A., Rosselli, M., Matute, E., & Guajardo, S. (2005). The influence of the parents' educational level on the development of executive functions. *Developmental Neuropsychology, 28*, 539–560.
- Ashford, J., Smit, F., van Lier, P. A. C., Cuijpers, P., & Koot, H. M. (2008). Early risk indicators of internalizing problems in late childhood: A 9-year longitudinal study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 49*, 774–780.
- Are, F., & Shaffer, A. (2015). Family emotion expressiveness mediates the relations between maternal emotion regulation and child emotion regulation. *Child Psychiatry and Human Development*.
- Bedford, V. H., & Volling, B. L. (2004). A dynamic ecological systems perspective on emotion regulation development within the sibling relationship context. Teoksessa F. R. Lang, & K. L. Fingerman (toim.), *Growing together: Personal relationships across the lifespan* (s. 76–102). New York: Cambridge University Press.
- Benzies, K. M., Harrison, M. J., & Magill-Evans, J. (2004). Parenting stress, marital quality, and child behavior problems at age 7 years. *Public Health Nursing, 21*, 111–121.

- Bornstein, M. H. (2006). Parenting science and practice. Teoksessa K. A. Renninger, I. E. Sigel, W. Damon, & R. M. Lerner (toim.), *Handbook of child psychology: Vol 4, child psychology in practice*, 6. painos (s. 893–949). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Bouchard, G., Lee, C. M., Asgary, V., & Pelletier, L. (2007). Fathers' motivation for involvement with their children: A self-determination theory perspective. *Fathering*, 5, 25–41.
- Brody, G. H. (2004). Siblings' Direct and Indirect Contributions to Child Development. *Current Directions in Psychological Science*, 13, 124–126.
- Bryant, F. B. (2003). Savoring beliefs inventory (SBI): A scale for measuring beliefs about savouring. *Journal of Mental Health*, 12, 175–196.
- Calkins, S. D., & Dedmon, S. E. (2000). Physiological and behavioral regulation in two-year-old children with aggressive/destructive behavior problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28, 103–118.
- Cappa, K. A., Begle, A. M., Conger, J. C., Dumas, J. E., & Conger, A. J. (2011). Bidirectional relationships between parenting stress and child coping competence: Findings from the PACE study. *Journal of Child and Family Studies*, 20, 334–342.
- Casalin, S., Luyten, P., Besser, A., Wouters, S., & Vliegen, N. (2014). A longitudinal cross-lagged study of the role of parental self-criticism, dependency, depression, and parenting stress in the development of child negative affectivity. *Self and Identity*, 13, 491–511.
- Cassano, M., Perry-Parrish, C., & Zeman, J. (2007). Influence of gender on parental socialization of children's sadness regulation. *Social Development*, 16, 210–231.
- Cassidy, J. (1994). Emotion regulation: Influences of attachment relationships. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59, 228–283.
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., & McBride-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of Family Psychology*, 17, 598–606.
- Chang, Y., Fine, M. A., Ispa, J., Thornburg, K. R., Sharp, E., & Wolfenstein, M. (2004). Understanding parenting stress among young, low-income, african-american, first-time mothers. *Early Education and Development*, 15, 265–282.
- Cole, P. M., Zahn-Waxler, C., Fox, N. A., Usher, B. A., & Welsh, J. D. (1996). Individual differences in emotion regulation and behavior problems in preschool children. *Journal of Abnormal Psychology*, 105, 518–529.
- Conrade, G., & Ho, R. (2001). Differential parenting styles for fathers and mothers: Differential treatment for sons and daughters. *Australian Journal of Psychology*, 53, 29–35.

- Costa, N. M., Weems, C. F., Pellerin, K., & Dalton, R. (2006). Parenting stress and childhood psychopathology: An examination of specificity to internalizing and externalizing symptoms. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 28*, 113–122.
- Craig, L., & Mullan, K. (2010). Parenthood, gender and work-family time in the United States, Australia, Italy, France, and Denmark. *Journal of Marriage and Family, 72*, 1344–1361.
- Craig, L., & Mullan, K. (2011). How mothers and fathers share childcare: A cross-national time-use comparison. *American Sociological Review, 76*, 834–861.
- Crníc, K., & Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. Teoksessa M. H. Bornstein (toim.), *Handbook of parenting: Vol. 5: Practical issues in parenting, 2. painos* (s. 243–267). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Crouter, A. C., & McHale, S. M. (1993). Temporal rhythms in family life: Seasonal variation in the relation between parental work and family processes. *Developmental Psychology, 29*, 198–205.
- Davis, E. L., & Levine, L. J. (2013). Emotion regulation strategies that promote learning: Reappraisal enhances children's memory for educational information. *Child Development, 84*, 361–374.
- Davis, N. O., & Carter, A. S. (2008). Parenting stress in mothers and fathers of toddlers with autism spectrum disorders: Associations with child characteristics. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 38*, 1278–1291.
- Deater-Deckard, K. (2004). *Parenting stress*. New Haven: Yale University Press.
- Deater-Deckard, K., & Scarr, S. (1996). Parenting stress among dual-earner mothers and fathers: Are there gender differences? *Journal of Family Psychology, 10*, 45–59.
- Denham, S. A., Basselt, H. H., & Wyatt, T. M. (2010). Gender differences in the socialization of preschoolers' emotional competence. Teoksessa A. Kennedy Root, & S. Denham (toim.), *Focus on gender: Parent and child contributions to the socialization of emotional competence* (s. 29–49). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Eastabrook, J. M., Flynn, J. J., & Hollenstein, T. (2014). Internalizing symptoms in female adolescents: Associations with emotional awareness and emotion regulation. *Journal of Child and Family Studies, 23*, 487–496.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry, 9*, 241–273.
- Elek, S. M., Hudson, D. B., & Bouffard, C. (2003). Marital and parenting satisfaction and infant care self-efficacy during the transition to parenthood: The effect of infant sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, 26*, 45–57.
- Feldman, R. (2003). Infant-mother and infant-father synchrony: The coregulation of positive arousal. *Infant Mental Health Journal, 24*, 1–23.

- Galli, G., Griffiths, V. A., & Otten, L. J. (2014). Emotion regulation modulates anticipatory brain activity that predicts emotional memory encoding in women. *Social Cognitive and Affective Neuroscience, 9*, 378–384.
- Grecucci, A., & Sanfey, A. G. (2014). Emotion regulation and decision making. Teoksessa J. J. Gross (toim.), *Handbook of emotion regulation, 2. painos* (s. 140–153). New York: Guilford Press.
- Gross, J. J., & Jazaieri, H. (2014). Emotion, emotion regulation, and psychopathology: An affective science perspective. *Clinical Psychological Science, 2*, 387–401.
- Gross, J. J., Richards, J. M., & John O. P. (2006). Emotion regulation in everyday life. Teoksessa D. K. Snyder, J. A. Simpson, & J. N. Hughes (toim.), *Emotion regulation in couples and families. pathways to dysfunction and health* (s. 13–37). Washington, DC: APA.
- Halligan, S. L., Cooper, P. J., Fearon, P., Wheeler, S. L., Crosby, M., & Murray, L. (2013). The longitudinal development of emotion regulation capacities in children at risk for externalizing disorders. *Development and Psychopathology, 25*, 391–406.
- Halme, N. (2009). *Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hopp, H., Troy, A. S., & Mauss, I. B. (2011). The unconscious pursuit of emotion regulation: Implications for psychological health. *Cognition and Emotion, 25*, 532–545.
- Huttunen, J. (2001). *Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jaffe, M., Gullone, E., & Hughes, E. K. (2010). The roles of temperamental dispositions and perceived parenting behaviours in the use of two emotion regulation strategies in late childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology, 31*, 47–59.
- Jämsä, J. (2010). Millaista on isänrakkaus? Teoksessa J. Jämsä, & S. Kallioma (toim.), *Isyyden kielletyt tunteet*. (s. 32–35). Helsinki: Väestöliitto.
- Kennedy, D. V. (2000). Effects of marital conflict on children's adjustment: The role of emotion regulation. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering, 60*, 5812.
- Kennedy, A. E. (2006). Parent gender and child gender as factors in the socialization of emotion displays and emotion regulation in preschool children. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering, 67*, 3483.
- Kennedy Root, A., & Rubin, K. H. (2010). Gender and parents' reactions to children's emotion during the preschool years. Teoksessa A. Kennedy Root, & S. Denham (toim.), *Focus on gender: Parent and child contributions to the socialization of emotional competence* (s. 51–64). San Francisco: Jossey-Bass.

- Kochanska, G., Philibert, R. A., & Barry, R. A. (2009). Interplay of genes and early mother-child relationship in the development of self-regulation from toddler to preschool age. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *50*, 1331–1338.
- Kramer, L. (2014). Learning emotional understanding and emotion regulation through sibling interaction. *Early Education and Development*, *25*, 160–184.
- Lehr, M., Wecksell, B., Nahum, L., Neuhaus, D., Teel, K. S., Linares, L. O., & Diaz, A. (2016). Parenting stress, child characteristics, and developmental delay from birth to age five in teen mother-child dyads. *Journal of Child and Family Studies*, *25*, 1035–1043.
- Letourneau, N. L., Duffett-Leger, L., Levac, L., Watson, B., & Young-Morris, C. (2013). Socioeconomic status and child development: A meta-analysis. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, *21*, 211–224.
- Lewin, A. B., Storch, E. A., Silverstein, J. H., Baumeister, A. L., Strawser, M. S., & Geffken, G. R. (2005). Validation of the pediatric inventory for parents in mothers of children with type 1 diabetes: An examination of parenting stress, anxiety, and childhood psychopathology. *Families, Systems, & Health*, *23*, 56–65.
- Lutz, K. F., Burnson, C., Hane, A., Samuelson, A., Maleck, S., & Poehlmann, J. (2012). Parenting stress, social support, and mother-child interactions in families of multiple and singleton preterm toddlers. *Family Relations*, *61*, 642–656.
- Maccoby, E. E. (2003). The gender of child and parent as factors in family dynamics. Teoksessa A. C. Crouter, & A. Booth (toim.), *Children's influence on family dynamics: The neglected side of family relationships* (s. 191–206). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Mathis, E. T. B., & Bierman, K. L. (2015). Dimensions of parenting associated with child prekindergarten emotion regulation and attention control in low-income families. *Social Development*, *24*, 601–620.
- McDowell, D. J., Kim, M., O'Neil, R., & Parke, R. D. (2002). Children's emotional regulation and social competence in middle childhood: The role of maternal and paternal interactive style. *Marriage & Family Review*, *34*, 345–364.
- McRae, K., Ochsner, K. N., Mauss, I. B., Gabrieli, J. J. D., & Gross, J. J. (2008). Gender differences in emotion regulation: An fMRI study of cognitive reappraisal. *Group Processes & Intergroup Relations*, *11*, 143–162.
- Melamed, B. G. (2002). Parenting the ill child. Teoksessa M. H. Bornstein (toim.), *Handbook of parenting: Vol. 5: Practical issues in parenting*, 2. painos (s. 329–348). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Mesiäislehto-Soukka, H. (2005). *Perheenlisäys isien kokemana - fenomenologinen tutkimus*. Hoitotieteen ja terveystieteiden laitoksen julkaisu. Oulu: University Press.

- Metsämuuronen, J. (2002). *Monimuuttujamenetelmien perusteet SPSS-ympäristössä: regressioanalyysi*. Helsinki: International Methelp.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press.
- Minuchin, P. (1985). Families and individual development: Provocations from the field of family therapy. *Child Development*, *56*, 289–302.
- Morelen, D., & Suveg, C. (2012). A real-time analysis of parent-child emotion discussions: The interaction is reciprocal. *Journal of Family Psychology*, *26*, 998–1003.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, *16*, 361–388.
- Mulsow, M., Caldera, Y. M., Pursley, M., Reifman, A., & Huston, A. C. (2002). Multilevel factors influencing maternal stress during the first three years. *Journal of Marriage and Family*, *64*, 944–956.
- Mykkänen, J., & Aalto, I. (2010). Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset: Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. *Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja*, *34*. [viitattu 11.6.2016]. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/isyydenihanteet.pdf>. ISBN 978-952-5464-79-5.
- Mäntymaa, M., Puura, K., Luoma, I., Latva, R., Salmelin, R. K., & Tamminen, T. (2012). Predicting internalizing and externalizing problems at five years by child and parental factors in infancy and toddlerhood. *Child Psychiatry and Human Development*, *43*, 153–170.
- O'Brien, M., Margolin, G., & John, R. S. (1995). Relation among marital conflict, child coping, and child adjustment. *Journal of Clinical Child Psychology*, *24*, 346–361.
- Parke, R. D. (2002). Fathers and families. Teoksessa M. H. Bornstein (toim.), *Handbook of parenting: Vol. 3: Being and becoming a parent*, 2. painos (s. 27–73). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Raley, S., & Bianchi, S. (2006). Sons, daughters, and family processes: Does gender of children matter? *Annual Review of Sociology*, *32*, 401–421.
- Repokari, L., Punamäki, R-L., Poikkeus, P., Tiitinen, A., Vilksa, S., Unkila-Kallio, L., Sinkkonen, J., Almqvist, F., & Tulppala, M. (2006). Ante- and perinatal factors and child characteristics predicting parenting experience among formerly infertile couples during the child's first year: A controlled study. *Journal of Family Psychology*, *20*, 670–679.
- Rodriguez, C. M. (2011). Association between independent reports of maternal parenting stress and children's internalizing symptomatology. *Journal of Child and Family Studies*, *20*, 631–639.

- Rogers, H., & Matthews, J. (2004). The parenting sense of competence scale: Investigation of the factor structure, reliability, and validity for an Australian sample. *Australian Psychologist, 39*, 88–96.
- Romens, S. E., & Pollak, S. D. (2012). Emotion regulation predicts attention bias in maltreated children at-risk for depression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 53*, 120–127.
- Rydell, A.-M., Berlin, L., & Bohlin, G. (2003). Emotionality, emotion regulation, and adaptation among 5- to 8-year-old children. *Emotion, 3*, 30–47.
- Saarni, C. (1999). *The development of emotional competence*. New York: Guilford Press.
- Salmela-Aro, K., Nurmi, J., Saisto, T., & Halmesmäki, E. (2000). Women's and men's personal goals during the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology, 14*, 171–186.
- Salmi, M., Lammi-Taskula J., & Närvi J. (2009). *Perhevapaat ja työelämän tasa-arvo*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Scher, A., & Sharabany, R. (2005). Parenting anxiety and stress: Does gender play a part at 3 months of age? *The Journal of Genetic Psychology, 166*, 203–13.
- Schore, A. N. (2001). Effects of a secure attachment relationship on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant Mental Health Journal, 22*, 7–66.
- Sells, D. J., & Martin, R. B. (2001). Gender and modality differences in experiencing and emotional expression. *Canadian Journal of Counselling, 35*, 176–188.
- Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2014). Adult attachment strategies and the regulation of emotion. Teoksessa J. J. Gross (toim.), *Handbook of emotion regulation, 2. painos* (s. 237–250). New York: Guilford Press.
- Smetana, J. G., Abernethy, A., & Harris, A. (2000). Adolescent–parent interactions in middle-class african american families: Longitudinal change and contextual variations. *Journal of Family Psychology, 14*, 458–474.
- Spinelli, M., Poehlmann, J., & Bolt, D. (2013). Predictors of parenting stress trajectories in premature infant–mother dyads. *Journal of Family Psychology, 27*, 873–883.
- Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Gaertner, B., Popp, T., Smith, C. L., Kupfer, A., Greving, K., Liew, J., & Hofer, C. (2007). Relations of maternal socialization and toddlers' effortful control to children's adjustment and social competence. *Developmental Psychology, 43*, 1170–1186.
- Sroufe, L. A., Egeland, B., Carlson, E. A., & Collins, W. A. (2005). *The development of the person: The Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. New York: Guilford Publications.
- Starrels, M. E. (1994). Gender differences in parent-child relations. *Journal of Family Issues, 15*, 148–165.

- Steiger, J. H. (1980). Tests for comparing elements of a correlation matrix. *Psychological Bulletin*, 87, 245–251.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet, Liitetaulukko 3. Lapsiperheet tyypeittäin 1950–2015. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 11.6.2016]. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_tau_003_fi.html. ISSN=1798-3215. 2015.
- Suveg, C., Shaffer, A., Morelen, D., & Thomassin, K. (2011). Links between maternal and child psychopathology symptoms: Mediation through child emotion regulation and moderation through maternal behavior. *Child Psychiatry and Human Development*, 42, 507–520.
- Tharner, A., Luijk, M. P. C. M., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Jaddoe, V. W. V., Hofman, A., Verhulst, F. C., & Tiemeier, H. (2012). Infant attachment, parenting stress, and child emotional and behavioral problems at age 3 years. *Parenting: Science and Practice*, 12, 261–281.
- Thompson, R. A. (2011). Methods and measures in developmental emotions research: some assembly required. *Journal on Experimental Child Psychology*, 110, 275–285.
- Thompson, R. A. (2014). Socialization of emotion and emotion regulation in the family. Teoksessa J. J. Gross (toim.), *Handbook of emotion regulation*, 2. painos (s. 173–186). New York: Guilford Press.
- Thunberg, M., & Dimberg, U. (2000). Gender differences in facial reactions to fear-relevant stimuli. *Journal of Nonverbal Behavior*, 24, 45–51.
- Trute, B., Worthington, C., & Hiebert-Murphy, D. (2008). Grandmother support for parents of children with disabilities: Gender differences in parenting stress. *Families, Systems, & Health*, 26, 135–146.
- Tucker, C. J., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2003). Dimensions of mothers' and fathers' differential treatment of siblings: Links with adolescents' sex-typed personal qualities. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 52, 82–89.
- Tugade, M. M., & Fredrickson, B. L. (2007). Regulation of positive emotions: Emotion regulation strategies that promote resilience. *Journal of Happiness Studies*, 8, 311–333.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., & Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and the Family*, 65, 574–583.
- Vilksa, S., Unkila-Kallio, L., Punamäki, R-L., Poikkeus, P., Repokari, L., Sinkkonen, J., Tiitinen, A., Tulppala, M. (2009). Mental health of mothers and fathers of twins conceived via assisted reproduction treatment: a 1-year prospective study. *Human Reproduction*, 24, 367–377.

- Vänskä, M., Punamäki, R-L., Tolvanen, A., Lindblom, J., Flykt, M., Unkila-Kallio, L., Tiitinen, A., Repokari, L., Sinkkonen, J., Tulppala, M. (2011). Maternal pre- and postnatal mental health trajectories and child mental health and development: Prospective study in a normative and formerly infertile sample. *International Journal of Behavioral Development*, 35, 517–531.
- Webb, T. L., Miles, E., & Sheeran, P. (2012). Dealing with feeling: A meta-analysis of the effectiveness of strategies derived from the process model of emotion regulation. *Psychological Bulletin*, 138, 775–808.
- Weinfield, N. S., Sroufe, L. A., Egeland, B., & Carlson, E. (2008). Individual differences in infant-caregiver attachment: Conceptual and empirical aspects of security. Teoksessa J. Cassidy, & P. R. Shaver (toim.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*, 2. painos (s. 78–101). New York: Guilford Press.
- Williford, A. P., Calkins, S. D., & Keane, S. P. (2007). Predicting change in parenting stress across early childhood: Child and maternal factors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35, 251–63.
- Willinger, U., Diendorfer-Radner, G., Willnauer, R., Jörgl, G., & Hager, V. (2005). Parenting stress and parental bonding. *Behavioral Medicine*, 31, 63–69.
- Zaman, W., & Fivush, R. (2013). Gender differences in elaborative parent–child emotion and play narratives. *Sex Roles*, 68, 591–604.